דער יוד

DER JUDE

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברה „אחיאסף.“

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3
פיערטעל יאהרליך 1.50
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
רען 1טען אפריל — 2 ״
דע 1טען אויגוסט — 1 ״
איינצעלנע נומערן 15 קאפ.—30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 ״
פירטעליאהריג —.3
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 ״
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Krakau, 9 Mai 1901. | נומר 19. | קראקויא, אייר תרס״א.

ה. תרס״א ← וואכען-קאלענדער (לוח) ← 1901					
די טעג פון חודש	וואך	אייר מאי-מאי		נייער ס. מאי	אלט. ס. אפריל
כ״ג	זונטאג		·	12	29
כ״ד	מאנטאג			13	30
כ״ה	דינסטאג		מאי*)	14	1*)
כ״ו	מיטוואך			15	2
כ״ז	דאנערס.			16	3
כ״ח	פרייטאג			17	4
כ״ט	שבת	פרשת במדבר		18	5

קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
כ״ג	ג. תרי״ט	האט שמעון תשמונאי איינגענומען די פעסטונג אקרא.
״	ד. תתנ״ו	האבען די I קרייצפאהרער געהרג׳ט פיעל יודען אין ווארמס.
כ״ד	ה. ת״ס	געשטארבען אין ווילנא הר׳ יהושע העשיל מווילנא.
״	ה. תרכ״ז	איז אין רוסלאנד פריינעגעבען געווארען שבת און יו״ט פאר די יודישע פערמשפט׳ע.
כ״ה	ה תקט״ה	געשטארבען הר׳ שאול הלוי האאג׳ער רב.
כ״ו	ה תק״ז	״ דער מקובל און משורר ר׳ משה חיים לוצאטו.
״	ה. תר״ט	״ ה״ר יצחק בן ה״ר חיים ראש ישיבה אין וואלאזין.
כ״ז	ה. ק״ל	פערברענט אין בריסעל 3 יודען וועגען א שקר בלבול.
כ״ט	ה. ד׳	פערברענט אין פאריז די ספרים פון רמב״ם.

אינהאלט.

א) צום 5-טען קאנגרעס. ש. ראזענפעלד.
ב) פאליטישע איבערזיכט. י. ל.
ג) ל. פרץ. בעל מחשבות.
ד) יודישע שטעדט און שטעדטליך. אמת.
ה) די יודישע וועלט.
ו) אנהויב פריהלינג. געדיכט. א. ש. שווארץ.
ז) פריהלינגס ליעדער. א מעשה׳לע. מ. ס.
ח) א מתנה אונזער דיכטער י. ל. פרץ. שלום אש.
ט) דאס נעעפענטע פענסטער. ערצעהלונג. ד״ר גרשון לעווין.
י) ל״ג בעומר. פעלעטאן. שלום עליכם.

צו אבאנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 16.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין וויען:
E. Torczyner, Wien II. Krumbaumg. I.

אין לאדז: ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodż, Cegielnianastr. 36.

דער „יוד“ איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער: 1920 a Nachtrag VII.

СПЕЦІАЛЬНОЕ УЧИЛИЩЕ

по преподованію правильной и естественной рѣчи и письма **глухонѣмымъ**, заикамъ, косноязычнымъ и т. п. 18 лѣтъ практики. Масса лестныхъ отзывовъ.

Ю. О. Каганъ, Одесса.

מַחֲזוֹת וְשִׁבְרֵי מַחֲזוֹת

עשרה ספורים וציורים

מאת דוד ישעיהו זילבערבוש

מחירו 80 קאפ׳ עם פארטא

Издательство „Ахіасафъ", Варшава

חברת אחיאסף.

ספרי למוד ומקרא לבני הנעורים:

1) **עברית בעברית**, ראשית למודי שפת עבר ע״פ השטה הטבעית, חבר **י. אפשטיין.**

המיתודה היותר קלה ומועילה ללמוד שפ״ע עם ציורים שונים לשיעורי הלמודים ותוי זמרה לשירי ילדים הבאים בספר.

מחירו 50 ק״פ ועם פארטא 60 ק׳, מכורך יפה 80 ק׳, וע״פ 90 ק׳.

2) **דברי הימים לבני ישראל**, מאת **מ. ברויִנשטיין.**

חלק א׳. מימים קדמונים ועד חרבן ביתר, עם ספר מלים בתרגום לשפת רוסיא.

חלק ב׳. מן חרבן ביתר עד דור הרמב״ם.

הספר נדפס באותיות גדולות ומנקדות ובסופו נמצאו שאלות לתלמידים.

מחיר כל חלק 1 רו״כ ועם פארטא 1.12 רו״כ, מכורך יפה 1.30 רו״כ ועם פארטא 1.42 רו״כ.

3) **זכרונות לבית דוד**, מאת **א. ש. פריעדבערג.**

ספורים היסטוריים בתולדות ישראל מן חרבן הבית הראשון עד תקופת הרמבמ״ן.

מחיר חלק א׳ 1.54 ר׳ ועם פארטא 1.72 ר׳, מחיר חלק ב׳ וחלק ד׳ 1.40 ר׳ כל אחד וע״פ 1.50 ר׳, מחיר חלק ג׳ 1.73 ר׳ וע״פ 1.91 ר׳. עבור כריכה מהודרה יש להוסיף 30 קאפ׳.

4) **„האביב"** ספר מקרא יקר בערכו הכולל מאמרים, שירים וספורים מאת סופרים נודעים. נערך ע״י **י. ח. ראבניצקי.**

מחירו 60 ק׳, עם פארטא 70 ק׳, מכורך 75 ק׳ ועם פארטא 85 ק׳.

5) **שירת הזמיר**, מאת **בוקי בן יגלי.** (דר. י״ל קאצענעלסאהן) ספור לבני הנעורים.

מחירו 25 קאפ׳ וע״פ 30 ק׳.

6) **ה. אנדרסן, ספורים והגדות**, כתובים עברית עם פתח דבר מאת **דוד פרישמאן** (הוצ׳ א. ז. כהן).

מחירו 60 ק׳ וע״פ 70 ק׳, מכורך יפה ע״פ 1 ר׳.

Издательство **„АХІАСАФЪ"**, Варшава.

Механическо-Токарное Заведеніе

АДОЛЬФА ШТЕЙНКЕ

Въ Варшавѣ. улица Лешно. № 18.

Имѣются балансѣровые прессы, штанцы и т. п. Принимаетъ также починки разнаго рода машинъ, а равно и предметовъ входящихъ въ составъ механики.

цѣны умѣренныя.

ספרים חדשים וישנים שבאו לבית מסחר חברת „אחיאסף", ווארשא.

	ק׳. ר׳.
ארץ הקדם, קלמן שולמאן	— 40
בין הפטיש והסדן, ד. ל. מארדאווצעוו	— 50
בילדער פון טהיערלעבען מיט 33 ריסונקעס	— 40
בית הספר השלם ללמד את ב״י כתבי הקדש וש״ע כאחד	
〃 עם ציורים, א. טעמקין, חלק שני	— 60
ביבלאָטהעק פאר קאָלאָניסטען: דער לובין	— 05
〃 ווי מען פלאנצט אסאד	— 05
דברי הפץ, קלמן שולמאן	— 50
דאָס הייליגע לאנד וועגען ישוב א״י, ב. פלעקסער און	
〃 י. נאראדניצקי, עם פארטא	1 —
דאס בלוט און דאָס הארץ	— 10
די קוואלען זיך זעלבסט צו העלפען, ז. וו. מענדלין	— 15
הגרן, מאסף לחכמת ישראל, ש. א. הארארעצקי	— 80
ווענעס גלויבען איז בעסער, ל. טאלסטאי	— 05
טבע התבונה, י. י. סירקיס	— 30
יסודי הסוציולוגיה, פ. ה. גידינגס, הוצ׳ תושיה, ספר שלישי	— 80
מחברות לנתוח דקדוק, גוטליעב, הוצ׳ תושיה, ג׳ חוב׳	— 30
מחזות ושברי מחזות, ספורים, זילבערבוש	— 80
מנחת ערב, קלמן שולמאַן	— 40
מערכת טעמי מצוות, דר. רובין	— 20
מקורי העושר או יסוד הכלכלה, ז. וו. מענדלין	— 60
נאר ניט יודיש, סאמועלי, ערצהעלונג	— 05
סאקראטעס דער יודישער פילאזאף, ערצעהלונג	— 20
ס׳ המלים יודיש לשון קדש׳ער ווערטערבוך, הורוויץ	1 —
ס׳ הזכרון, שווארצפעלד, תרגום מכש״ן	— 75
ספר רפואות להרמב״ם	— 75
צבי לכל הארצות, קלמן שולמאן	— 40
קרבנות, א מעשה, מענדלי מוכר ספרים	— 15
קצור דברי הימים, בן־יהודה	— 50
שלמי אמוני ישראל, קובץ מאמרים, בעלינזאהן	1 —
שפה חיה, חלק שני	— 50
שפת ציון, קלמן שולמאן	— 40
שפה אחת, קלמן שולמאן	— 40
תולדות אליהו, ר״א ראגאלער	— 60
תורת החימיא, קאנטאראוויץ	— 50
Вопросъ о евреѣ Д-ра Чернихова	—·25
З манитые евреи Д-ра А. Когута выпускъ I.	—·25
Научно-литерат. сборникъ „Будущности"	2·—
Справочная книга по вопросамъ образованія евреевъ (изд. общ. распр. просв.)	1·75

כל המקחים הם לבד פארטא.

Издательство „Ахіасафъ", Варшава.

Verlag. „ACHIASAF", Warschau.

III. Jahrgang. DER JUDE. Nr 19

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואָך.
פערלאג: חברת „אחיאסף“.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ-יאָהרליך —.5 רוביל.
האלב-יאָהרליך —.5 רוביל.
פירטעל-יאָהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 ״
דען 1טען אויגוסט — 1 ״

ענדערען די אדרעססע קאסט 20 קאפ.

אבאָנעמענטס פרייז יאָהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראָנען.
האלביאָהריג —.6 ״
פירטעליאָהריג —.3 ״
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 ״
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט 20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

Krakau, 9 Mai 1901. נומר 19 קראָקויא, אייר תרס״א.

צום 5 טען קאָנגרעס

II

אויף דעם 2־טען קאָנגרעס שוין האָט עפּיס איינער אַ פרעגע געטהון: צי איז ניט אַ סברה דער קאָנגרעס זאָל ניט זיין אַלע יאָהר? אויף דעם 3־טען קאָנגרעס האָט מען שוין איבער דער פראַגע אביסיל דעבאטירט אויך, נאָר מען איז צו קיין טאָלק ניט געקומען. אויף דעם 4־טען קאָנגרעס האָט מען בעשיינפערליך בעשטימט, אז דער קאָנגרעס דאַרף זיין אָפטער ווי איין מאָל אין 2 יאָהר, נאָכדעם, האָט מען תוך־כדי־דבור בעשטימט, אז דער קומענדיגער קאָנגרעס זאָל זיין אין אַ יאָהר ארום, דאָס הייסט: דאָס יאָהר טאַקע.

ניט איין מענש נור האָט אויסגעשטעלט אפּאָר פערוואונדערטע אויגען זעהענדיג די הענד פון אונזערע פערשטענדיגע דעלעגאטען אויסגעשטרעקט אין דער הויך, ביי דעם פאָרשלאַג...

אַנגענומען! — האָט מודיע געווען דער פרעזידענט, נאָר קיינעם האָט זיך עפּיס ניט געגלייבט אז נאָך אַזאַ לייריגען קאָנגרעס מיט אַזוי ווייניג אינהאלט, ווי דער פירטער איז געווען, זאָל מען ווייטער צוזאמענרופען אַ קאָנגרעס, איידער נאָך מען האָט וואָס ס׳איז אויפגעטהון.

און פאַר אַ קורצער צייט, אז מען האָט פון ווין מודיע געווען: אַ קאָנגרעס וועט צוזאמענגערופען ווערען, האָבען מעהרערע פון אונזערע רוסישע מיטגליעדער פון אקציאנסקאָמיטעט געהאַט אַ העזה צו זאָגען, אַז זיי געפינען דעם איצטיגען קאָנגרעס פאַר איבריג; אין עטליכע טעג ארום אָבער האָבען זיי חרטה געהאַט און האָבען געזאָגט: מיר זענען מסכים! — ווער ס׳האָט געלייענט די בריף פון פאָסט־ביורא דער ווייס עס...

און בכן, צי מען דאַרף אַ פינפטען קאָנגרעס גראדע יעצט שוין אָדער מען דאַרף ניט — אַ פינפטער קאָנגרעס וועט זיין.

און אַ מיטגליעד פון אקציאנס־קאָמיטעט, אַ מענש — ווי עס שיינט מיט אַ גוט־אויג — שרייבט שוין אין איינער פון אונזערע העבראישע צייטונגען אַז „דער קאָנגרעס וועט האָבען אַ גרויסען פּאָליטישען ווערט, ווער עס וויל גלויבען, זאָל גלויבען, ווער ס׳וויל ניט גלויבען, דאַרף מען ניט“. קיינער — זאָגט ער — נייטיגט אונז ניט, אז מיר זאָלען דוקא גלויבען, מען זאָגט אונז נור: וואָס אַרט עס אייך, אָט ווארט, איהר וועט זעהן, וואַרטען און אַרויסקוקען זענען מיר דאָך שוין געוואהנט“.

אמת, מיר זענען שוין געוואָהנט צו וואַרטען, אָבער וואַרטען קענען מיר דאָך זיצענדיג אין דער היים אויך... צו וואָס נאָך מאַכען אַזעלכע גרויסע הוצאות און אַזעלכע ווייטע נסיעות? אויף דעם זאָגט דער חבר פון קאָמיטעט ווייטער: „מיר מ׳זען האָבען דעם קאָנגרעס, ווייל מיר ווילען שוין אנהויבען וואָס ס׳איז צו טהון; מיר דאַרפען רעדען מכה דעם, וואָס די באַנק מעג טהון און וואָס ניט; מיר דאַרפען אפשר ענדערן עטליכע פּאַראַגראַפען אין די תקנות פון באַנק, אונזערע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציאָן איז נאָך צו שוואַך“ א. ד. ג.

דאָס איז אַ וויעדער־קול פון די פאָראיאָהריגע קולות, וועלכע האָבען זיך געהערט פאַר דעם פירטען קאָנגרעס: „שיקט דעלעגאַטען! ניט אַהער פיגורען“!.. פון אונז, רוסישע ציוניסטען, ווערט נור דאָס איינע געפאָדערט: „שיקט“, „ניט“ און „פאָהרט“ — אַלעס אַנדערע איז ניט אונזער זאַך.

אבער ווי לאַנג וועט מען ענטגעגען אונז יוצא זיין נור מיט אַזעלכע פאָדערונגען? מיר פאָלגען, מיר וואַרטען, מיר שיקען, מיר פאָהרען, אָבער מיר ווילען, ס׳איז על כל פנים שוין צייט אַז מיר זאָלען וועלען, וויסען: צוליעב וואָס דאָס אַלצדינג?

אויב מען דאַרף און מען וויל ווירקליך עפּיס ענדערען אין די תקנות פון באַנק; אויב ס׳איז דאָ עפּיס אַ מין פּלאַן וואָס צו טהון, פאַר וואָס איז מען שוין ניט מודיע, וואָס מען דאַרף ענדערן, וואָס מען דאַרף טהון, כדי מיר זאָלען בייצייטען, יעדע חברה, יעדע שטאָדט, ביי זיך אויף אַן אָרט זיך קענען בעראָטהען, נאָכדענקען, וואָס און ווי אַזוי אויף דעם קאָנגרעס זיך צו בענעהן? ס׳וועט דאָך זיין אַ אונערהערטע עַוְלָה, אויב מען וועט דעם 5־טען קאָנגרעס ווייטער אויספילען מיט פוסטע רעדען גאַנצע צוויי טעג — איבער דער לאַגע פון די יודען אין פערשיעדענע לענדער, וועלכע זענען געבויט אויף פאַנטאַזיעס און פּאָעטישע שילדערונגען, וואָס קריכען אונז שוין פון האלז; אָדער מען וועט אונז קאָרמען מיט שפּאַציערגיינג און באַנקעטען, אָדער מיט דעבאַטען און רבנישע וכוחים איבער דער פערשלייערטער קולטור — וואָס זיי ווייסען נעביך ניט וואָס זי איז — ווי ס׳איז געווען אויף דעם 4־טען קאָנגרעס...

מען זאָגט: „אונזער ציוניסטישע ארגאַניזאַציאָן איז נאָך צו שוואַך", וועלכע אָרגאַניזאַציאָן? אויב די אָרגאַניזאַציאָן פון די ציוניסטען אין פערשיעדנע לענדער, אויף אַנ׳ארט, אין זייערע לענדער, די ארגאַניזאַציאָן קען ניט און וועט ניט געשאַפען ווערען אויף דעם קאָנגרעס. די יודען אין פערשיעדענע לענדער געפינען זיך אין פערשיעדענע תנאים, און נור אין יעדען לאַנד בעזונדער קענען זיך די ציוניסטען פאַר זיך אָרגאַניזירען. אט אַזוי האָבען עס געטהון די רוטישע ציוניסטען, אט אַזוי די אַמעריקאַנישע, פראַנצויזישע, ענגלישע און אין דער לעצטער צייט די עסטרייכישע — די ארגאַניזאַציאָן האָט ניט צום קאָנגרעס. אויב מיר זעהן אַז די ציוניסטען אין רוסלאַנד, צום ביישפיעל, זענען ניט גוט אָרגאַניזירט, זענען צוויי סבות דערביי: ערשטענס פערשטעהט נאָך דאָס פאָלק ניט, ווי וויכטיג עס איז ביי יעדער זאַך, ביי יעדער פאָלקס־ארבייט אַנ׳אָרגאַניזאַציאָן, דעריבער וויל זיך יעדער חברה׳טשקע זיין אַ בעל־הבית׳טע פאַר זיך, וויל ניט שטעהן אין פערבינדונג מיט דעם צענטר; דעריבער קומט עס צו מהלוקת צווישען פרומע און ניט פרומע ציוניסטען, צווישען אַלטע און יונגע א. ד. ג. און צווייטענס פעהלט אונז איבערהויפּט אַ יסוד, אויף וואָס די אָרגאַניזאַציאָן זאָל זיך אָבשפּאַרען; עס פעהלט אונז דער פאָדעם, מיט וועלכען מיר זאָלען קענען צונויפשנורעווען, צונויפקניפּען און צוזאַמענהאַלטען דאָס פאָלק אָדער די ציוניסטען.

די ביטערע פּראַקטיקע האָט אונז געוויזען, אַז דאָס וואָס יעדערער גיט אַ שקל בינדט איהם נאָך זעהר ווייניג צו צו אַלע איבריגע שקל־געבער, האָטש אַלע געבען, דאַכט זיך, זייערע שקלים צו איין צוועק. בעצאָהלט דעם שקל און פערטיג, אוים מחותן. ס׳ליגט איהם אין קאָפּ אַלעס, וואָס איהר ווילט, נור ניט דער ציוניזם; און וואָס זאָל ער טראַכטען פון ציוניזם? ארומגעהן און קוקען אויפ׳ן הימעל?.. קיין גרעסערער כח, קיין בעסערער קליי, ליגט אין די אקציעס אויך ניט... מען וועט נאָך צעהנדליגע יאָהרען צאָהלען שקלים. נאָך צעהנדליגע טויזענד אקציעס קויפען, און דאָס פאָלק וועט נאָך אַלץ בלייבען ניט אָרגאַניזירט. דאָס לערנען „חומש" צוזאַמען אדער אַפילו „יודישע געשיכטע" בינדט אויך עפּיס ווייניג וואָס צוזאַמען די תלמידים. ס׳איז קיין נייעס ניט. ווען אדער וואו איז ניט געווען ביי יודען קיין פערשיעדענע חברות צו לערנען פערשיעדענע זאַכען? און וואו איז די אחדות? ווי אַ פויגעל אַריבערגעפלויגען איבער דעם דאַך!..

און כל זמן מיר וועלען ניט האָבען אחדות. כל זמן מיר וועלען ניט האָבען דאָס פאָלק אָרגאַניזירט, כל זמן די איינצעלנע יודען וועלען זיך ניט פיהלען צונויפגעבונדען, וועלען ניט האָבען באמת, שוין טאַקע יעצט, קיין אלגעמיינע אינטערעסען, וועלען מיר ניט האָבען מיט וועמען צו רעדען; וועלען מיר בעשטימען דאָס אָדער יעניץ, אָבמאַכען אַזוי צי אַזוי, מאַכען קאָנגרעסען אין באַזעל אָדער מֵעֵבֶר־לַיָם, איינמאָל אין צוויי יאָהר אָדער צוויי מאָהל אַ יאָהר, וועט זיך שטענדיג אַלצדינג טהון אָהן הענד, וועט זיך תמיד אַלצדינג שלעפּען ווי פון פעך, וועט תמיד אַלצדינג בלייבען פּאַפּיער, אין די פּראָטאָקאָלען און אין די צייטונגען, אָבער שווערליך וועלען מיר עטוואָס דערפון אין לעבען געפינען...

פעלעטאָן.

לַ״ג בָּעוֹמֶר

(אַ מעשה פאַר יודישע קינדער)

אויסגעבעסערט און איבער אַ נייס איבערגעאַרבייט

פון

שלום־עליכם.

א.

— אנו, קומט נור אהער, קינדער, איך בעדאַרף אייך עפּיס זאָגען אַ נייס! — אזוי רופט זיך אָן צו אונז אַ טאָג פאַר ל״ג בעומר דער רבי רב יודיל מַלְאַךְ־הַמָּוֶת, און מיר שטעלען אויף מויל און אייערען, וואָס וועט אונז עפּיס דער רבי זאָגען פאַר אַ „נייס"?

איך זעה, וויסע חברה׳ניקעס, אַז איהר ווילט איך זאָל אייך דא אָבמאָהלען מיין רבי׳ן וואָס פאַר אַ פּנים ער האָט — טהו איך אייך צו־ליעב; נאָר בִּתְנַאי איהר זאָלט מיך ניט קוועטשען, פאַר וואָס מע האָט איהם גערופען מיט׳ן נאָמען „מלאך־המות". אַ קלוג יונגעלי וועט זיך אַליין שטויסען פאַר וואָס: מחמת מיר האָבען פאַר איהם מורא געהאַט ווי פאַר אַ מלאך־המות. וועט איהר דאָך פרעגען פאַר וואָס האָבען מיר פאַר איהם מורא געהאַט ווי פאַר אַ מלאך־המות? מחמת ער פלעג אונז שמייסען מיט אייזערנע ריטער ביז בלוט זאָל געהן. אי פאַר וואָס האָט ער אונז געשמיסען מיט אייזערנע ריטער ביז בלוט זאָל געהן? מסתמא האָבען מיר פערדיענט, מיר האָבען נישט געוואָלט לערנען... לְמַאי האָבען מיר נישט געוואָלט לערנען? מסתמא זענען מיר געווען גרויסע שקצים... הקצור ס׳איז דאָך אַ מעשה אָהן אַ סוף — מע האָט איהם גערופען "רב יודיל מלאך־המות", און זייט זיכער, אַז ער האָט דעם נאָמען פערדיענט כשר, חאָטש אויסזעהען האָט ער אויסגעזעהען דוקא נישט ווי אַ מלאך המות: אַ קליינס, אַ נידעריגס, אַ טרוקענס ווי גרוגרת דְרַבִּי צָדוֹק, ווי אַ פייג הייסט דאָס; דאָס פּנים טונקעל גרין געלבליך ווי אַ פאַראַיאָהריגער לולב, און געקנייטשט ווי אַ מצה שְׁמוּרָה; די באַקען איינגעפאַלען, אַ בערדיל קוים קוים וואָס סע שפּראָצט, אי דאָס נור ערטערווייז; אַ נאָז, זעהט איהר, גראָד אַ היבשע; הויבט זיך אָן דין און לאָזט זיך אוים גראָב, און אויסגעבויגען ווי אַ שוֹפָר; און אין גאָרגעל אַ קנאָפּ, וואָס גליטשט זיך אַראָב און ארויף, גלייך ווי עס וואָלט אַרומגעלאָפען דאָרטען אינווייניג אַ מייזיל...

— וואָס פאַר אַ טאָג האָבען מיר מאָרגען? — פרעגט אונז דער רבי מיט אַ נגון, בייגט איין דעם קאָפּ און מאַכט צו איין אייגיל.

— ל״ג בעומ־ֶ־ר! — שרייען מיר אוים אַלע אין איין קול, ווי די ציגעליך, אַז זיי שרייען "מעעע!"...

— וואָס איז ל״ג בעומר? — פרעגט ער אונז ווייטער מיט׳ן אייגענעם נוסח.

— דריי און דרייסיג טאָג אין דער סְפִירָה — ענטפערען מיר איהם.

— וואָס טהוען חדר יונגליך ל״ג בעומר?

— חדר יונגליך ל״ג בעומר לייגען זיך צונויף אַלע אינאיינעם און מאַכען אַ סעודה.

— וואָס נאָך טהוט מען ל״ג בעומר?

— מע נעמט די "פיילענבויגענס" מיט די "ראָדביקסליך" און מע געהט געוואַפענט מיט כלי זיין און מיט געזאַנג ווייט אונטער׳ן שטאָדט אַרוים.

— אָט אַזוי, — רופט זיך אָן דער רבי און עפענט אויף דאָס איי־גיל — אָט אַזוי האָב איך אייך ליעב; אָט אַזוי זענט איהר וואוילע יונגליך; און דערפאַר לאָז איך אייך אָב פריי כמעט אויף אַנדערהאַלבען מעת לעת.

דערהערט דאָס וואָרט "פריי" און נאָך "אויף אַנדערהאַלבען מעת לעת", טהון מיר אַ שטעה אויף אַלע פון די ערטער, און ווילען זיך לאָזען לויפען אהיים; נאָר איין קוק פונ׳ם רבינ׳ם קליינע אייגעליך איז גענוג, אַז מיר זאָלען בלייבען צוגעקאָוועט צו אונזערע ערטער.

— אַהאַ! — רופט זיך אָן דער רבי — שוין נאָר מיט איין אנדער נוסח — זעה נאָר זעה! שוין פאַרטיג אויפ׳ן פידפאַליק!? איהר האָט נור

מיינען מענשען מיט גוטע־אויגען, אז אונזערע קאנגרעסען — ווי זיי זענען, מיט דעלעגאטען וואס זענען ווילד פרעמד דעם ציוניזם, מיט אונפערשטענדניס פאר פאלקס־ווירטשאפט — זענען אים שטאנד אונז צו שאפען דעם יסוד פאר די פאלקס־ארגאניזאציאן, האבען זיי במהילה א גרויסען טעות.

דער קאנגרעס — ווי ס'איז בעוואוסט — קען נור קאמיסיעס קלייבען, און קלייבען מיט גרויס נעשיק, אזוי אז די געקליבענע חברים פון די קאמיסיעס זאלען, אפילו ביי זייער בעסטען ווילען, ניט קענען טהון קיין האנד אין קאלט וואסער. והראיה — מען זעהט דאך: „קולטור־קאמיסיאן" — איין חבר אין נויארק, דער אנדערער אין לאנדאן, דער דריטער אין וויען און דער פירטער אין סווינצאן... סאציאל־פאליטישע קאמיסיאן: איין חבר אין אדעסע, דער אנדערער אין ליבאווע, דער דריטער אין ברין (מעהרען) און אזוי מיט אלע איבריגע קאמיסיעס... אזוי קלייבט מען די קאמיסיעס אויף די טעג פון א גאנץ יאהר...

אלזא, ווענען שאפען אויף דעם קאנגרעס, ווי ער איז, א יסוד פאר פאלקס־ארגאניזאציאן איז אונמעגליך... אפשר די אלגע־מיינע ציוניסטישע ארגאניזאציאן? אפשר דאס צוזאמענקניפען די ציוניסטישע ארגאניזאציעס פון פערשידענע לענדער אין איינעם — דאס מיינט מען זאל טהון דער קאנגרעס?

ווערטער! קיים איז די ארגאניזאציאן אין לענדער שוואך, קיים פיהלען זיך ניט צונויפגעבונדען די רוסישע ציוניסטען טאקע מיט די רוסישע, אמעריקאנישע מיט אמעריקאנישע און ענגלישע מיט ענגלישע — ווי ס'האט זיך ארויסגעוויזען אויף דעם פאראיאהריגען קאנגרעס — טא ווי וועט מען צוזאמענקניפען רוסישע ציוניסטען מיט אמעריקאנישע א. ז. וו.?

ש. ראזענפעלד.

פאליטישע איבערזיכט.

דער חשבון פון די הוצאות און הכנסות אין רוסלאנד.— קארעא.— דער מאקעדאנישער קאנגרעס.

דאס רוסישע פינאנץ־מיניסטעריום האט ארויסגעגעבען דעם חשבון פון די הוצאות און הכנסות פאר דעם פערגאנגענעם יאהר 1900. נאך דעם חשבון שטעלט זיך ארויס, אז דער האנדעלסקריזיס, דער הונגער אין דרום־רוסלאנד און די מלחמה אין חינא האבען ניט פער־פעהלט זייער ווירקונג אויף די פינאנסען פון לאנד, זיי האבען וועניגער געמאכט די הכנסות פון איינינע פונקטען אין בודזשעט און פער־קלערנערט אויף 162 מיליאן די פרייע סומען פון דער רוסישער קא־נאטשייסטווא. בעת אין יאהר 1895 האבען די פרייע סומען פון דער קאזנאטשייסטווא דערגרייכט די סומע פון 355 מיליאן רובל, זענען זיי איצט נור 50 מיליאן. א גרויסער טהייל פון די פרייע סומען איז אויס־געגעבען געווארען אויף צאהלען חובות און אויף אויסקויפען אדער בויען אייזענבאהנען—הוצאות, וועלכע וועלען זיך מיט דער צייט אומ־קעהרען, ווייל די הכנסות פון די אייזענבאהנען הויבען אן אין רוסלאנד צו וואקסען פון יאהר צו יאהר.

דערהערט דאס ווארט פריי, האט איהר שוין פערגעסען דעם עול פונ'ם חדר און זענט שוין גרייט צו שפרונגען ווי די ווילדע צאפעקליך האץ — האץ — האץ! — זאג איך אייך אן, טאמער חלילה... איהר ווייסט דאך שוין וואס איך מיין? לאס איך זעהען אויף עמיצען פון אייך א רים אויף דער קאפאטע, אדער א דראפ אויפ'ן פנים, אדער אזוי עפיס א סימן פון שקצ'עריי מאך איך פון אייך...

דער רבי רב יודיל נעמט ארויס דעם קאנטשיק פון דער גמרא "מסכת מכות" און מאכט צו אונז אזוי:

— ווייסט איהר וואס, קינדער? וואס טויג אונז ווערטער? מוסר? שטראפעריי? נארישקייטען! איהר וועט דאך מיך געוויס ניט פאלגען, וועל איך דאך אייך נאכדעם געוויס דארפען שמייסען; א מעהר לייגט זיך שוין איינציגווייז אנירער, לאס איך אייך געבען לעת עתה צו עטליכע שמיצליך, איין אדערויף הייסט דאס... אי וואס? טאמער וועט דאס זיין קארגליך? האט קיין יסורים ניט: אם־ירצה־השם נאך ל"ג בעומר וועל איך אייך, נישקשה, פערבעסערען... נו, חברה, מאכט ושע ניט, איך בעט אייך, קיין לאנגע שיהות, הויבט אן שפיליען הייזליך, איין עבירה די צייט, דער טאג שטעהט ניט!...

און דער רבי בעטראכט די ריטליך פונ'ם קאנטשיק גאנץ רוהיג, ווי מע בעטראכט א שטיינער ערב שבת די פאדעם פון די ציצית אינ'ם טלית קטן; ער גלייכט זיי אויס, פרובט זיך פריהער מיט זיי אביסיל אויף דער לופט; נאכדעם שטעהט ער אויף, געהט צו צו דער לאנגער באנק, נעמט א גוטען שמעק טאבעקע און איז אנגעברייט צו דער ארבייט... מיר לאזען זיך לאנג נישט בעטען, ווי יצחק בשעת אברהם אבינו האט איהם נעפיהרט צו דער עקדה... מיר שטעהען אויף איינציגווייז און געהען צו דער באנק, ציהען אראב די הייזליך און לייגען זיך אנידער שטיל, אהן ווערטער, דאס העמדעלע ארויף, מיט'ן פנים אראב, ווי איינער רעדט: "נאט אייך, רבי לעבען, דאס וואס איהר האט געוואלט"...

— אט אזוי, יוסילע, האב איך דיך ליעב, — מאכט צו מיר דער רבי, און שענקט מיר עטליכע גרינגע שמיצליך דערפאר, וואס איך האב מיך געלייגט דער ערשטער — אט אזוי קעצעלע: איינס... צוויי... דריי... פיער... פינף... זעהסט דו? א יא אז דער רבי שמייסט אב ווערט מען גאר איין אנדער מענש?... אצונד, מאטעלע — מאכט ער צו מיין ברודער מאטיל — קום נור דו אהער!... די "יוסעליך" מיט די "מאטעליך" האב איך ליעב דערפאר וואס זיי לאזען זיך נישט לאנג בעטען. זיי אז מע זאגט לייג זיך לייגען זיי זיך... שמואל'קיל, נשמה מיינע, ליג ליג, נארעלע, עס וועט לאנג נישט געדויערען, נישט מעהר זאל דער יודישער גלות געדויע־רען!... און דו, לייבעניו, וואס געדויערט ביי דיר אזוי לאנג דאס צעשפיליען זיך? מאך עס בקצור!... אברהמ'לע, מיין טהייערס, דיר בין איך שולדיג א חוב נאך פון נעכטען. עס וועט שוין זיין ביי אונז אינאיינעם איין רעכע־נונג... שימעלע! וואס מאכט עפים די צינ, וואס דו ביזט געפאהרען אויף איהר רייטענדיג? דו מיינסט אז איך האב שוין פערגעסען?... הערשיל דער קליינער! זאג הערשיל דעם גרויסען, ער זאל זיך מטריח זיין פערקאטשען דאס העמדיל, נישקשה, דא זענען נאלע מאנסבלין... קום נור אהער, טאפעלי טוטאריטוטו! האב קיין פאראיבעל ניט וואס איך בין דיך מכבד מיט "אחרון", דער טאטע דיינער דער שמש איז נישט געוואוינט געווארען צו גרעסערע כבודים...

אבגעשמיסען קאפלין אויך, גלייכט זיך דער רבי אויס די ביינער, נעמט זיך מיט'ן נראבען פינגער בייס גארגעל אויפ'ן חזנ'ישען שטייגער, און זינגט אויס מיט'ן נגון וואס מע רופט אויף א חתן, און ציקעלט זיך בשעת מעשה, פונקט ווי רב הערש־בער דער חזן:

— יע־עמוד החת־תן רב־יום־טוב־ליפמאן־ב"ר־שלום־אייזיק מפ־טיר!... נישקשה, שעם זיך ניט, רב ליפא, דו ביזט טאקי א בר־מצוה יונגיל, און א חתן דערצו, מיט א זייגער און מיט א זילבערנער קאפערטע, נאר פון דעסטוועגען, איינס צום אנדערען געהער זיך ניט אן, לכבוד ל"ג בעומר מעגסט דו זיך מטריח זיין אנידערלייגען אט דא אויפ'ן ביינקיל, איך וועל דיר חלילה קיין שלעכטס ניט טהון, איך וועל דיך נור אבשמייסען, מעהר גאר נישט!... איך בין דיר ערב, אז ביז דער חתונה וועט זיך פערהיילען... ליפא, ליג גלייך, ליפא, מאך ניט קיין אנשטעלען, איך האב קיין כח ניט צו בארען זיך מיט אזא בחור'עק ווי דו!... אט אזוי, לאז איך וואויל בעקומען!... אצונד פערשפיליעט זיך גאנץ פיין, קינדערליך,

געוועהנליכע הכנסות זענען געוועזן אין דעם פֿערגאַנגענעם יאָהר 1700 מיליאָן, מיט 29 מיליאָן מעהר ווי אין דעם יאָהר 1899 און מיט 137 מיליאָן רובל מעהר פֿאַר די הוצאות.

אויף אויסערגעוועהנליכע הוצאות זענען געוועזן בעשטימט נור 192 מיליאָן, עס איז אָבער אויסגעגעבען געוואָרען 332 מיליאָן (חוץ די בעשטימטע 192 מיליאָן, רעגירונגס-חובות 50 מיליאָן, אייזענבאַהן 28 מיליאָן, די מלחמה אין חינא 62 מיליאָן). דער דעפיציט צווישען די הוצאות און הכנסות איז גדעקט געוואָרען פֿון די פֿרייע סומען.

גרעסער איז געוועזן די הכנסה אין פֿערגלייך מיט דעם פֿערגאַנגענעם יאָהר פֿון אייזענבאַהן אויף 15 מיליאָן, פֿון ספּירט אויף 7 מיליאָן, פֿון טאַבאַק 2 מיליאָן א. ז. וו. קלענער איז געוועזן די הכנסה אין פֿערגלייך מיט דעם פֿערגאַנגענעם יאָהר פֿון די טאַמאָזשנעס אויף 15 מיליאָן, פֿון אָבצאָהלונגען אויף ערד אויף 7 מיליאָן, פֿון צוקער אויף 4 מיליאָן א. ז. וו.

דער חשבון פֿון פֿינאַנץ־מיניסטעריום ווייזט אויף ווי גרויס עס וואַקסט די הכנסה פֿון ספּירט־מאָנאָפּאָל. אין 1895־סטען יאָהר, בעת די מאָנאָפּאָל איז נור וואָס איינגעפֿיהרט געוואָרען, האָט זי געגעבען הכנסה 11 מיליאָן, אין 96־סטען יאָהר — 28 מיליאָן, אין 27־סטען — 52 מיליאָן, אין 28־סטען 102 מיליאָן, אין 99־סטען 111 מיליאָן, אין יאָהר 1900 — 118 מיליאָן, בעת פֿאַר דער מאָנאָפּאָל האָט די רעגירונג געהאַט הכנסה פֿון ספּירט דורכשניטליך 278 מיליאָן רובל אַ יאָהר.

די פֿערהאַנדלונגען, וואָס זענען געוועזן צווישען דעם פֿראַנצויזישען מיניסטער דעלקאַסע מיט דער רוסישער רעגירונג אין פּעטערבורג, זענען נאַטירליך געבליבען בסוד, נור איין זאַך איז איצט קלאָר, אז עס איז אויסגעאַרבעט געוואָרען צוזאַמען; איין פּראָגראַם פֿאַר די וויטערדיגע פּאָליטיק אין חינא און אין קאָרעא. דאָס לעצטע אָנגערופֿענע לאַנד ליגט צווישען סיביר און חינא געגען די יאַפּאַנישע אינזעלן. יאַפּאַן, רוסלאַנד און ענגלאַנד סטאַרען זיך שוין פֿון לאַנג אָן צו פֿערשטאַרקען זייער איינפֿלוס אין דער קאָרעאישער מלוכה, אָבער די קנאה און שנאה צווישען זיי, כל זמן יעדע מלוכה איז אין איהר פּאָליטיק געגאַנגען פֿאַר זיך, האָבען קיינעם ניט דערלאָזען זיך צו פֿערשטאַרקען אין קאָרעא. איצט איז צוגעקומען אַ נייע מלוכה, וועלכע הויבט זיך דאָרט אָן צו מישען. דאָס איז פֿראַנקרייך. ניט קוקענדיג אויף די פּראָטעסטען פֿון יאַפּאַן און די העטצערייען פֿון ענגלאַנד, האַלטען רוסלאַנד און פֿראַנקרייך ביי דורכפֿיהרען אַ הלואה פֿאַר די קאָרעאישע מלוכה, צוליעב וועלכע פֿראַנקרייך קריגט דאָס רעכט צו בויען אייזענבאַהנען אין קאָרעא. די קאָרעאישע אייזענבאַהן וועט פֿעראייניגען די סיבירישע אייזענבאַהן מיט דעם ים און וועט דורכשניידען גאַנץ קאָרעא. פֿאַר רוסלאַנד האָט די אייזענבאַהן אַ גרויסען ווערטה, ווייל זי קריגט איין אָפֿענעם און נאָהנטען וועג צום ים. צוגלייך ווערט אויך שטאַרק גערעדט, אז רוסלאַנד נעמט אין אַרענדע ביי קאָרעא אַ פּאָרט ביים ים. ווען יאַפּאַן און ענגלאַנד האָבען געמוזט מיט זייערע פּראָטעסטען ענטשווייגען ווערען געגען די רוסישע פּאָליטיק אין מאַנדזשוריען, וועלען זיי איצט מיט זייערע פּראָטעסטען נאָך ווייניגער אויספֿיהרען, ווייל אין קאָרעא געהט רוסלאַנד

וואַשט די הענד און דאַווענט אייך אָב מנחה און — מאַרש אַהיים; נאָר שטיל, פֿיין, שיין, אַזוי ווי איך האָב ליעב... און אם־ירצה־השם איבערמאָרגען גאַנץ פֿריה זאָלט איהר מיר זיין אָט דאָ אַלע אויפֿ'ן אָרט. נאָר ווי עס געהער צו זיין, פֿיינטשיק! איהר הערכט וואָס מע רעדט צו אייך? לאָס איך זעהען אויף עמיצען אַ שפּריינקעלע! אַ האָר!... אַ נוטע נאַכט, געהט געזונד, און האָט אייך אַ פֿריילּיכען יום־טוב!

ב.

אויף מאָרגען האָט גאָט אַרויסגעצויגען די זון פֿון איהר פּיטערפֿאַס און האָט אונז געשענקט אַ שענעם, אַ ליכטיגען, אַ פֿריילּיכען זומערטאָג, איינעם פֿון יענע שענע ליכטיגע זומערטעג, וואָס אַפֿילו אין דעם פֿינסטערען וויסטען מאָזעפּעווקע, וואָס ליגט ביים טייך "שטונקיילא", איז די לופֿט שמעקענדיג פֿריש, מחיה נפשות; דער הימעל איז לויטער בלוי; די פֿייגעליך זינגען: עס גליסט זיך אין דרויסען אַרויס, אויף דער לופֿט, עס ציהט אַהין ווייט ווייט פֿון דער בלאָטיגער שטאָדט אַרויס, דאָרט וואו עס שפּראָצט אַ גרעזעלע, און די ביימער זענען בעדעקט מיט גרינע בלעטעליך, דאָרט וואו גאָטס פֿייגעליך טאַנצען און שפּרונגען, פּישטשען און זינגען... אין יענעם פֿריהמאָרגען האָבען מיר זיך געכאַפּט, איך און מיין ברודער מאָטיל, אויפֿשטעהן וואָס פֿריהער, אָבדאַווענען וואָס גיכער, נעמען דעם אָנבייסען מיט זיך — און מאַרש צו ליפּא שלום־אייזיקס! וואָס עפּיס צו ליפּא שלום אייזיקס? ווייל ערשטענס איז ליפּא שלום אייזיקס דער עלטערסטער פֿון תלמידים, אַ בר־מצוה יונגיל און אַ חתן דערצו מיט אַ זייגער און מיט אַ זילבערנע קאַפּעלטע; און צווייטענס איז דאָרט פֿאַראַן אַ הויף אַ גרויסער וואָס דאָרט פֿלעגען מיר פֿערברענגען דעם אַנדערען האַלבען טאָג פֿרייטאָג, שפּרונגען אויף איין פֿוס, שפּיעלען אין "קוציבאַבע", אין "עקעך און מקח", אָדער אין "קאַמערקאַמערהויז"; אָדער אין "בעהעלטערלין", אָדער אין "טרעפֿעניש"...

אַז מיר זענען געקומען, איך און מיין ברודער מאָטיל, צו ליפּא שלום אייזיקס, האָבען מיר שוין דאָרטען געטראָפֿען די גאַנצע חברה — (אַרום און אַרום זענען מיר געוועזן פֿיער און פֿערציג פּאַרשוין, תלמידים פֿון צוויי חדרים: פֿון רב "זודיל מלאך־המות" און פֿון רב "אפֿרים תּלין").

— אָט זענען שוין די "יוסעליך" מיט די "מאָטעליך" אויך דאָ! ווייזט וואָס האָט איהר געבראַכט? — רופֿט זיך אָן ליפּא שלום־אייזיקס, און ער הויבט אָן צונויפֿנעמען די מתּנות וואָס יעדער האָט געבראַכט צו דער סעודה און אויסרופֿען אויף אַ קול איטליכען צום נאָמען.

— מענדיל, מע מעג עסען פֿון דיין פֿענדיל! אַנו ווייז וואָס האָסט דו דאָרטען? צוויי אייער ביינעל, אַ שטיק לעקעך, 1 איי מיט 6 גראָשען.

— איציק שפּיציק נאָדעל טעשיל! נעה אין קלייט חאַפּ אַ פֿלעשיל! עפּיס זעה איך ביי דיר קיין עין הרע ניט אַ גאַנצער אוצר: 2 קיכליך, 3 אייער, אַ שטיק דאַרע קישקע, עטליכע צוקערלעקעכליך מיט מאַנדעלביינעליך און האָזענע ניסליך עפּיס נאָר אַ גוזמא — אהאַ און נאָך צעהען גראָשען דערצו. — מאָלאָדיעץ!...

— יענקעלע — ביינקעלע — פֿלעשעלע — בול־בול־בול! בעווייז זיך אַרויס מיט דיין נוטס: אַ בולקע אַ גאַנצע, אַ פֿערטיל עוף, אַ גלעזיל גענזענשמאַלץ, וואָס איז דאָס? אַ פֿלעשיל מעד? — הערסט דו, ביזט דאָך עפּיס גאָר אַ מזיק, כלעבען!...

— משה'לע — שטייסעלע — קלאָפּ אין שול, אַלטע ווייבער שלאָפֿען! קום נאָר אַהער, האָסט געבראַכט בראָנפֿען? האָב איך דיך ליעב, וואָרום וואו האָט איהר געזעהען אַ "סעודה" אָהן בראָנפֿען?...

— אבי—פֿאָטער, קלמן—טאָטער, טאָטער—קלמן, שניאור—זלמן! זלמן שניאור, שלאָף אין שלייער! בעוויז, בעוויז, שעם זיך ניט, אַ האַלב איי סך־הכל?... אַ שטיקיל ברויט מיט האָניג?... אויך אַ מטבע! נעב אַהער, נישקשה, עס מאַכט ניט אויס, דערויף איז דאָס ל"ג בעומר, אַ שותּפֿותדיגע סעודה!...

— טאָפּעלי טוטאַריטוטו *) ווייז וואָס האַלטסט דו דאָרטען? אַ טאָפּיטע מיט אַ שטיטיל בולטע מיט אַ טעפּיל טנאָביל, וואָס האָט דיר די מאַמע אַזוי ווינציט דערעבען?... ליפּא שלום־אייזיקס מאַכט איהם נאָך

---

*) קאַפּיל קוקאַריקו — קען ניט אויסרעדען קיין "קוף".

אין איהר פּאָליטיק צוזאַמען מיט פראַנקרייך, וועלכע איז פּעראינטערעסירט צו פערשטאַרקען איהר איינענעם איינפלוס אין דעם דאָזיגען לאַנד.

די פּאָליטיק איז פּערנומען מיט אַזיען און אפריקא און זי שענקט נאָך אַלץ צו וועניג אויפמערקזאַמקייט די אייראָפּעאישע פראַגען. איינע פון זיי איז די מאַקעדאָנישע פראַגע. מיר האָבען שוין געהאַט די געלעגענהייט אויספיהרליך צו רעדען איבער די ציעלען פון דער מאַקעדאָנישער בעוועגונג און פון דעם מאַקעדאָנישען קאָמיטעט. נאָכדעם ווי די חברים פון דעם קאָמיטעט זענען אין באָלגאַריען אַרעסטירט געוואָרען און נאָכדעם ווי באָלגאַריען און טערקיי האָבען אָנגעהויבען צו רודפ'ען די חברים פון דער מאַקעדאָנישער פּאַרטיי, האָבען די חברים צוזאַמענגערופען אין סאָפיא (אין דער הויפּטשטאָדט פון באָלגאַריען) א קאָנגרעס, כדי אויסצוקלויבען א נייעם קאָמיטעט און כדי אויסצואַרבייטען איין נייעס פּראָגראַם. אין דער צייט פון קאָנגרעס זענען געווען גרויסע פּאָלקס־פערזאַמלונגען, אין וועלכע מען האָט פּראָטעסטירט געגען די באָלגאַרישע רעגירונג און געגען די פּ־עמדע מלוכות, וועלכע מען האָט צו פערדאַנקען מיט דעם אַ־עסט פון דעם פּ־יהערדיגען קאָמיטעט. אויף דעם קאָנגרעס איז בעשלאָסען געוואָרען זיך אָבצוזאָגען פון דער רעוואָלוציאָנספּאָליטיק, וועלכע מען האָט געפיהרט ביז איצט און איבערצוגעהן צו אַ פריעדליכער פּאָליטיק. די וויטערדיגע אַגיטאַציאָן וועט געפיהרט ווערען ניט מיט רציחות, נאָר דורך רעדען און שריפטען. דער נייער מאַקעדאָנישער קאָמיטעט זאָגט זיך אָב פון דעם געדאַנק אַרויסצורופען אַ בונט אין מאַקעדאָניען, כדי אָבצורייסען דאָס לאַנד פון טערקיי, נאָר ער פּערלאַנגט, אַז די טערקישע רעגירונג זאָל די קריסטליכע איינוואָהנער פון לאַנד געבען מעהר פרייהייט און גרעסערע רעכט. צו דעם צוועק האָט דער קאָנגרעס בעשלאָסען צו שיקען אַ דעפּוטאַציע צו אַלע אייראָפּעאישע מלוכות, כדי אויסצווירקען ביי זיי זייער הילף אין דער מאַקעדאָנישער פראַגע. י. ל.

ל. פּרץ.

III.

איידער מיר וועלען אָנהויבען רעדען וועגען פּרץ'ס ווערק, מוזען מיר אין קורצע ווערטער איינווייזען ווי נייטהיג און וויכטיג עס איז די שענע ליטעראַטור, די פּאָעזיע פאַר יעדער מענשליכע געזעלשאַפט.

נאָך ביז היינטיגען טאָג קוקען אַ סך פון די יודישע לעזער אויף אַ פּאָעטיש ווערק, אויף אַ גוט ליעד, אַ גוטע ערצעהלונג, ווי אויף אַפּוסטע זאַך, מיט וואָס מען צושלאָגט זיך נור די צייט.

דאָס איז אַ שרעקליכע טעות! מען דאַרף וויסען דאָס דער אמת'ער פּאָעט האָט אין זיין ערצעהלונג, אָדער אין זיין ליעד אויסגענאָסען אַ טהייל פון זיין נשמה, גוטע ראָמאַנען, גוטע פּאָעזיע שרייבט מען נור מיט בלוט און מיט נערווען. דער קינסטלער, וואָס שילדערט און צוגליעדערט דאָס מענשליכע לעבען, זעהט קלאָרער און פיהלט טיעפער, ווי דער געוועהנליכער לעזער. אין דער שענער ליטעראַטור איז ניט דאָס מעשה'לע, ניט די אינטריגע וויכטיג, נאָר די געשטאַלטען, אָדער די סבות אַרום, וואָס האָבען געבראַכט דערצו. יאָהרען לאַנג קוקט זיך צו דער פּאָעט צו די פערבאָרגענע ליידען און פריידען, צו די בעהאַלטענע סבות פון מענשלי־

ווי ער רעדט מיט דער „סוף" און חברה קאַטשען זיך פאַר געלעכטער, און קאָפּיל אַליין לאַכט אויך.

— יואַליק־בייליק האָט דעם גרעסטען חלק! דו ביזט דאָך עפּיס אַ נגיד'ס אַ יונגיל, ביי דיר קעהרט אוודאי זיין אַ גאַנצער אוצר פון בצים און פון שמאַלץ, פון וויין און פון בראָנפען און פון כל־טוב! אַ יאָ איך האָב געטראָפען? צוויי בולקעס, אַ גאַנצע האַלבע געבראָטענע קאַטשקע, אָהאָ! אַ צעהנדליג אייער און טיי און צוקער. היינט ניסליך, מיט באָקסערען, מיט ראָזינקעס, מיט מאַנדלען, און פּאָמעראַנצען, און אַ לימענע אויך — ניט געדאַכט זאָלסט דו ווערען! קום אַהער לאָם איך דיר חאַטש זאָגען אַ דאַנק!

יואַליק דעם נגיד'ס נעהמט צו די הענד אין די קעשענים מיט גרויס נדלות און ליפּא שלום־אייזיקס דערלאַנגט איהם אַ שנאָל אין נעזיל אַריין, צווישען עולם ווערט אַ געלעכטער.

— אַצונד, קינדער, זעצט זיך אַוים אַלע אָט אַ דאָ, צווישען די קלעצער — זאָגט ליפּא שלום־אייזיקס, — לאָמיר זיך אַקאָרשט נעמען צו דער סעודה! בראָכט און עסט און „לאָז אייך וואויל בעקומען" ווי דער רבי זאָגט, אַז ער שמייסט אונז אָב... ווער האָט אַ גלעזיל? גיב אַהער, לאָמיר טרונקען לחיים! לחיים מלך, אַז מע טרונקט איז מען פריילִיך! לחיים נח, פון פלעשעל ציהט מען כח! קום אַהער ניסיל, נעם בראָנפען אַביסיל! לחיים שעפּסיל, מאַך אַ שנעפּסיל! לחיים אברהם משה, דו האָסט דאָך ליעב אַ כוסה אַ גרויסע! לחיים טאָפּעלי, דאָס זאָל דעבען דעוונד מיט דליט מיט אַלדעם דוטס, טרונט אוים דאָס דאַנצע דלעזיל, אַ ניט דים איך דיר אַריין אין דאָרדעל מיט דוואָלד ווערסט דו ערדער מאַכען!...

אַלע לאַכען און קאָפּיל אַליין לאַכט אויך.

— קינדער! זאָגט וואוהין געהען מיר היינטיגס יאָהר? — טהוט אַ פרעג ליפּא שלום־אייזיקס נאָך דער סעודה.

עס ווערט אַ געשריי, אַ געפּולדער; איטליכער זאָגט זיין מיינונג, וואוהין מע זאָל געהן.

— אויף יענער זייט בית עולם! — זאָגט מלך דער אלמנה'ס.

— אויף דער ליוואַדע! — מאַכט נח דעם שוחט'ס.

— צו דער ציגעלני! — שרייט אוים אברהם משה דעם ווייגערס אויף אַ הילכיג קול.

— צו דער ציגעלני! צו דער ציגעלני! — העלפען איהם אונטער עטליכע קולות מיט אַמאָל.

— דאָרט איז פאַראַן הינט, איהר האָט שוין פערגעסען? — רופט זיך אָן ניסיל, אַ יונגיל אַ בלייכס מיט איין איבערגעשראָקענעם קוק.

— ווער האָרכט זיי? ווער האָט מורא פאַר הינט? — זאָגט יואַליק דעם נגיד'ס מיט שטאַרקייט.

— דו אַליין האָסט מורא פאַר אַ הונט אֵימת מות! — האַקט איהם איבער דוד'ל צוהאַקטע ליפּ.

— נישט פאַר אַ הונט, אפילו פאַר אַ קאַץ!... — חאַפּט אונטער שעפּסיל, אַ יונגיל מיט איין אָבגעבריהטער באַק, און צווישען חברה ווערט אַ געלעכטער.

יואַליק דעם נגיד'ס ווערט אָנגעצונדען למאי מע לאַכט פון איהם, געהט ער צו צו שעפּסלין מיט דער אָבגעבריהטער באַק און טראָגט איהם אונטער אַ פייג גלייך אונטער דער נאָז: חאַפּט ער אַ זעץ פון דוד'ל צוהאַקטע ליפּ אין זייט אַריין; ענטפערט ער צוריק; הויבט ער אָן חאַפּען פעטש פון אַלע זייטען... אין איין אַנדער צייט וואָלט זיך קיינער ניט איינגעשטעלט אַרויסטרעטען פראַנק און פריי קעגען אַ נגיד'ס אַ יונגיל, נאָר ל"ג בעומר מאַכט נישט אוים, ל"ג בעומר איז מען פריי...

— שאַט! — רופט זיך אָן ליפּא שלום־אייזיקס — גענוג אייך קריגען זיך! ווייסט איהר וואוהין מיר זאָלען געהן היינטיגען ל"ג בעומר?

— וואוהין? וואוהין?

— קיין גאָלאַגאָנאָווקע!

— קיין גאָלאַגאַנאָווקע! קיין גאָלאַגאַנאָווקע! — שרייען אַלע אין איין קול, און אפילו קאָפּיל קוקאַריקו העלפט קוויטשען אויף זיין דין קול'כיל: „דאָלאָדאַנאָווטע! דאָלאָדאַנאָווטע!"...

און ס'איז געבליבען אַז מיר געהען קיין גאָלאַגאַנאָווקע.

כען מזל, און דאס וואס ער זעהט שילדערט ער אב אין קלינגענדיגע אבגעטאקטע ווערטער, דאך צווישען די שורות פיהלט מען ווי עס קלאפט און קאכט א לעבעדיג הארץ, דאס הארץ פון פאעטען. און די אייגענע געפיהלען, מיט וועלכע עס ווערט געשריבען א גוט ווערק, ווערען אויך דערוועקט ביי'ן שכל'דיגען לעזער, די ווירקונג פון דעם פאעטען אויף די וועלכע לייענען איהם מיט כונה איז ניט אבצושעצען: די פערשלאפענע פאנטאזיע הויבט אן צו ארבייטען, זאכען, וואס זיי האבען דאס קיינמאל אין לעבען ניט בעמערקט, האטש זיי ליגען ביי דער האנד, ווערען מיט אמאל פאר זיי קלאר און לעבעדיג, פערשיעדענע געפיהלען הויבען זיך אן אין זיי צו ריהרען און, ניט וויסענדיג ווי אזוי, הויבען זיי אן צו זעהן, צו פיהלען און צו דענקען מיט די אויגען, מיט דעם הארצען און מיט דעם מח פון פאעטען. דער בליק פון פאעטען איז שארפער ווי דער בליק פון געוועהנליכען לעזער, זיין הארץ איז ציטערינגער און פיהלט ריינער, איידעלער און הייליגער. דורך זיין קונסט מאכט ער דעם קלוגען לעזער וויטזיכטיגער, ריינער און איידעלער. דער פאעט האט האלד אלסדינג, וואס לעבט און שטרעבט צו פרייע לופט און צו ליכטיגקייט, ער האט פיינד אלץ וואס איז טויט, מאט און פערפוילט. עס פערנעמט איהם דאס הארץ, ווען ער זעהט דאס אלטע פערפוילטע בוימער לאזען ניט אויפקומען דורך זייערע שאטענס יונגע נייע פלאנצען און ער וועקט אויף ביים לעזער די אייגענע ליעבשאפט צום לעבען, די אייגענע שנאה צו די שלעכטע סבות און מונטערט אויף ביי איהם א לוסט ארויסצוגעהען אויף א מלחמה אקעגען די בייזע קרעפטען, וואס שטיקען און דריקען דאס מענשליכע לעבען.

דערפון זעהט מען, דאס צוליעב דעם פאעטען וועקען זיך אויף ביי'ן פאלק א סך איידעלע און טיעפע געפיהלען, די קרעפטען צו ארבייטען פאר א בעסערע צוקונפט שפאנען זיך אן, ער שפרייזט צו די וויכטיגע ציעלען מיט מעהר מוטה און מיט מעהר כח. און דעריבער שעצען די געבילדעטע פון פאלק אזוי הויך דעם פאעטען, האלטען גרויס זיין נאמען און שטאלציערען מיט איהם אין דער פרעמד.

ל. פרץ צוגלייך מיט אלע פאעטען האט מיט זיין שארפען בליק אריינגעקוקט אין אונזער וועלט, אין די יודישע וועלט. ער האט מיט א בעווענט הארץ געשילדערט די כחות וואס צושטערען און פערניכטען ביי אונז דאס מענשליכע לעבען, ער האט מיט א ביטערען שמייכעל אונז געוויזען, ווי די יוגענד ווערט ביי אונז פאר דער צייט פערוועלקט, ווי זי מאטערט זיך מיט אלע כחות — נאר ניט אזוי גיך פערשווארצט צו ווערען.

אין "קעלער שטוב" שילדערט ער אונז די שרעקליכע יודישע ארימקייט, וועלכע איז פערהארעוועט, פערמוטשעט און פערהוי'עט און האט אפילו אין שלאף קיין מנוחה ניט, דאס לעבען איז צוליעב דער ארימקייט אזוי פערחושכ'ט, אז עס דוכט זיך, דאס אין "קעלער־וואהנונג איז ניטא איין ווינקעל, וואו דער דלות זאל ניט ניסען בלוטיגע טרערען, נאר פון פאעטענ'ס בליק איז ניט פערבארגען געבליבען דאס ביסעלע ליכט, וואס שיינט אריבער פון הינטער א "שפאנישער וואנד". הינטער א שפאנישער וואנד, אין א אבגעצוימטע ווינקעל האבען זיך אקארשט בעזעצט א יונג פארפאלק. זיי האבען נאך פאר זיך א לעבען פול צרות, נאר איצט זענען זיי יונג און גליקליך. די מיילער רעדען אפילו פון פרנסה, די אויגען אבער פיהרען די בלומענ־שפראך פון א ריינער צערטנגיד'ס, וואס האט גאר פערגעסען אז מע האט איהם נאר וואס אויסגעלאכט און "אנגעבעכעט".

ג.

גאלאנאנאוקע איז א דערפיל ניט ווייט פון מאזעפעווקע. אז איהר פאהרט צו אונז קיין מאזעפעווקע מוזט איהר פריהער דורכפאהרען דאס דאזיגע דערפיל; אז איהר פאהרט דורך דאס דאזיגע דערפיל מוזט איהר בעגעגענען א גאנצע טיטשקע מיט קליינע שקצים'ליך מיט גרויסע היטלען, וואס לויפען אייך נאך נאכ'ן וואגען,ווארפען שטיינדליך, רייצען אן די הינט, מאכען משוגענע היות און זינגען בשעת מעשה עפיס א פאסקודנע ליעדעל:

ושיד זשיד פארהאוויק!
ואהוביוו טשערעוויק;
א יא שאוו,
טאי נאשאוו,
טאי פידניאוו,
טאי פישאוו... ! *)

און חאטש די דאזיגע ווערטער האבען נישט קיין טעם און קיין רח, פון דעסטוועגען פערדריסט דאס אייך גאנץ גוט; און נישט אזוי די ווערטער, ווי דאס געלעכטעריל זייערס; און נישט אזוי דאס געלעכטעריל, ווי די שטיינדליך וואס זיי ווארפען; און נישט אזוי די שטיינדליך ווי די הינט וואס זיי רייצען אן אויף אייך...

— וואס ווען מיר אבער טהון? — פרעגט איינער פון אונז — טאמער חלילה פאלען אן אויף אונז די שקצים'ליך?

— וואס הארבען מיר שקצים'ליך — זאגט ליפא שלום-אייזיקס — אז מיר זענען קיין עין הרע פיער און פערציג פארשוין אנגעוואפענט מיט כלי זיין, מיט "פיילענבויגענס", מיט "ראדביקסליך" און גלאט מיט שטעקליך? אדרבא, לאזען זיי זיך פרובען אנפאלען אויף אונז!

— מיר וועלען זיי בעוויזען ווער מיר זענען! — זאגט יואליק דעם

— מיר וועלען זיין די "בני ישראל" און זיי וועלען זיין די "פלשתים" — פאלט מיין ברודער מאטיל אויף א המצאה און דאס געפעלט אלעמען.

— איהר זאלט מיך וועלען פאלגען — לערנט פיר חיים א גמרא־יונגיל פון ר' אפרים תלין'ס חדר — וואלטען מיר זיך בעדארפט איינטהיילען אין 2 מחנות: איין מחנה וועט הייסען "יהודה" און די אנדערע — "אפרים". לאז ליפא שלום־אייזיקס זיין דער פיהרער פון דער מחנה יהודה, דאס הייסט פון "יודיל מלאך המות" חדר, און מענדיל לאשעק וועט זיין דער פיהרער פון דער מחנה אפרים, דאס הייסט פון אפרים תלין'ס חדר.

— גערעכט ווי איך בין א יוד! — העלפען איהם אונטער עטליכע מיט אמאל — יעקב אבינו בשעת ער איז געגאנגען מלחמה האלטען מיט עשו'ן האט אויך אזוי געטהון; ער האט זיך געטראכט: טאמער פאלט אן דער שונא און צושלאגט איין מחנה, וועט די אנדערע מחנה מאכען א פליטה...

— קיינער, קיינער וועט נישט מאכען קיין פליטה — זאגט ליפא שלום-אייזיקס — מיר וועלען שלאגען די "פלשתים" עד חרמה — מאכען פון זיי א תל! קינדער, נעמט די כלי זיין און קומט אויף די פלשתים!

— לאמיר זינגען עפיס א ליעדעל, קינדער!

— א ליעדעל! א ליעדעל!

— וואסער א ליעדעל זאלען מיר זינגען?

— ראז דווא טרי טשעטירע! פאידעם פאידעם נא קוואטירע! אכטער באכטער קאלישקא! וואסיעם דעגניראבאשקא!...

— פע, פע! א יודיש ליעד! א יודיש!...

און נח דעם שוחט'ס ציהט אויס מיט א ניגון אויף זיין שען קול'ביל:

אמר ד' ליעקב —
סקאזאל פאן־באג דא יעקב:
אל תירא עבדי יעקב —
נעפאוגא'סיא בארין יעקב!

*) יוד, יוד פארך, האסט פערלאהרען א שוך, בין איך געגאנגען, און האב איהם געפונען, און האב איהם אויפגעהויבען, און בין מיר אוועקגעגאנגען.

ליכער ליעבע. צוזאמען מיט פרץ'ן רוהט זיך אב דעם לעזערס געמיטה, זיך צוקוקענדיג, ווי דאס יונגע בלוט איז מנצח די שווערקייט פון דלות. דאך מען דארף ניט פערגעסען דאס די ליעבעסצענע צווישען טריינעלע און יוסל'ע איז מעהר ניט ווי א ליכטיגער שיין אין ארומיגען דלות. דער ארומיגער שמוץ בעשמוצט און צוטרעט אפילו די שענסטע בלום. די ליעבעסצענע צווישען דאס יונג פאר פאלק ווערט איבערגעריסען מיט א קללה פון א שכנ'טע, וועלכע איז צו פערביטערט אז זי זאל קענען צוזעהען דעם נחת פון א צווייטען, און מען דארף פערשטעהן דאס ווען היינט וואלט די שכנ'טע ניט צושטערט טריינע'ס און יוסל'ס ביסעלע פרייד, וואלט דאס מארגען אדער איבערמארגען געטהון א אנדער קללה, די פינסטערע קללה פון דעם שרעקליכען יודישען דלות.

אין „א כעס פון א יודענע" ווארפט אריין פרץ א שטראהל פון פאעזיע אין די זעעל פון א געוועהנליכער ארימער יודישער מוטער, און צוליעב דעם שטראהל זעהען מיר ווי נאהענט ביי איינאנדער וואהנען אין איהר הארץ די ביטערסטע געפיהלען מיט דעם ביסעלע נחת. עס איז א אלטמאדיש ווייב און האט הנאה דערפון, וואס איהר מאן דער בטלן איז פארט א לערנער, א למדן, ווען שוין ניט די וועלט, וועט זי וועניגסטענס צוליעב דעם מאן'ס תורה האבען א בעסערע מערכה אויף יענער וועלט. דאך איהרע צרות און די טראפעצקע פרייד זענען צו נאהענט נעבען איינאנדער. דאס ביטערע לעבען אויף דער וועלט פערטרינקט די איינציגע ליכטיגע האפנונג, און די ליפען וואס האבען נאך אקארסט געשמייכעלט, ווארפען שוין ארויס בייזע ווילדע קללות. דער דלות שטיקט און דריקט פון אלע זייטען, ער איז שטארקער פאר איהר איי־ערנעם ווילען, אפילו א מעשה זיך אנטהון לאזט ער איהר ניט, דען איהר קראנק קינד ציהט זיך פון וויגעלע און רופט „מאמע"; ער וויל זויגען איהר פערדארטע ברוסט. זי שליידערט אוועק דאס שטריקיל אויף וועלכען זי האט זיך געוואלט הענגען, ווארפט זיך צום קינד און שרייט: נא זויג, פרעס! אפילו א מעשה אנטהון לאזט ער מיך ניט! נא זויג! בייס!

אין צעהנדליגער קליינע מעשה'ליך שילדערט אונז פרץ די נשמה פון יודישען ארימאן וועלכער הערט ניט אויף צו ארבייטען און לאזט זיך ניט אב אפילו אין די שלעכטסטע אומשטענדע; דערביי טראגט ער ביי זיך אין הארצען א גאנצע וועלט מיט איידעלע און טיעפע געפיהלען, ער בענוגענט זיך מיט די קלענסטע פריידען, און דאס, וואס דער רייכער קריעגט פאר אומזיסט און אויף וואס דער ארימאן מוז ארבייטען מיט די זאפט און היות פון זיין קערפער, נעמט ער צו ווי א געשענק מיט א דאנק צום בעשעפער. אנדערע אבער זענען שוין אזוי דערשלאגען, דאס זיי פערלירען שוין גאר די קראפט זיך צו ווינשען עפיס גוטס אין לעבען, ווי א שאטען פינסטערען זיי אב זייער וועלטיל, ווי א זאמדיל ביי'ן ים, אויף וועלכען קיינער קוקט ניט און איטליכער טרעט מיט די פיס... („דער משולח", באנצע שוויינ"). זיך צוקוקענדיג צו דעם טיפ פון די דערשלאגענע, די „באנצע שוויינ'ס", בעגיסט זיך פרץ'ס הארץ מיט א ביטערער איראניע. דען קיין זאך איז ניט אזוי געפעהרליך פאר די צוקונפט פון א פאלק, ווען עס בעווייזען זיך הויפענווייז אזעלכע דערשלאגענע. מען טאר ניט טרייבען די בענוגזאמקייט אזוי ווייט, ווי „באנצע שוויינ", מען מוז בושה האבען פאר דעם אייגענעם מענשען אין זיך און ניט זיך לאזען טרעטען, ווי א זאמדיל ביי'ן ים.

און מיר אלע חאפען אונטער פריילך אויף רוססיש:

ניעט ניעט ניטשאווא,
נע באימסא ניקאווא,
טאלקא באגא אדנאווא!...

ד.

— וואו נעמט מען איצטער עטליכע פלשתים? — רופט זיך אן יואליק דעם נגיד'ס און ציהט אן דעם פיילענבויגען.

— איך וואלט זיך אן זיי נוקס געוועז! — מאכט יענקיל און שטעלט אן דאס ראדביקסיל.

— געמאכט פון זיי א תל! — רופט זיך אן חיים און צילאזט זיך מיט א שטעקיל.

— צוריסען אויף צווייען! — זאגט אברהם משה און בעווייזט מיט די הענד ווי אזוי ער וואלט צוריסען א פלשתי אויף צווייען.

— שאט, קינדער! — רופט זיך אן איינער — אן פאהרט אונז אקעגען א „פלשתי" מיט א פאר אקסען!

דאס איז זיך געפאהרען פון דארף אין שטאדט אריין א גוי מיט א גרויס שמויסען היטיל, זיך נעזעסען גאנץ רוהיג אין וואגען, געפופקעט א לולקע, געדרעהט מיט דער בייטש און אונטערגעטריבען די אקסען: „היי היי, סאב סאלאווי"!

— קינדער! ציהט אן די פיילענבויגענס! — קאמאנדעוועט ליפא שלום־אייזיקס צו דער מחנה „יהודה".

— קינדער! צילט אייך מיט די ראדביקסליך גלייך אויפ'ן „פלשתי"! — קאמאנדעוועט מענדיל לאשעק צו דער מחנה „אפרים".

מיר ציהען אן אונזערע פיילענבויגענס און צילען זיך מיט די ראדביקסליך, און נח דעם שוחט'ס ציהט אוים מיט א נגון:

בחר ד' ביעקב —
איזבראל פאן באג ביעקב
אל תירא עבדי יעקב —
נעפאוגאייסיא באַרין יעקב!

און מיר חאפען אונטער אויף רוסיש:

ניעט ניעט ניטשאווא,
נע באימסא ניקאווא,
טאלקא באגא אדנאווא!...

דער „פלשתי" האט זיך א פנים שטארק איבערגעשראקען פאר אונזערע „צוויי מחנות"; ער האט אראבגענומען דאס היטיל, האט זיך איבערגעצלמ'ט דריי מאל, אויסגעשפיגען און האט זיך אנגערופען צו אונז מיט א גראב קול:

— ווי טשאהא זשידעניאטא נעבריסטי פראקליאטיע? *) און האט אונז געמאכט א רעכטען „מי שברך" און האט געוואלט אראב פונ'ם וואגען מיט דער בייטש און זיך שטעלען מיט אונז מלחמה האלטען.

— ווייסט איהר וואס? לאמיר דעם דאזיגען פלשתי לאזען צורוהע! — זאגט יואליק דעם נגיד'ס — וואס האט ער אונז געטהון? מיר גערהען דאך מלחמה האלטען מיט די קליינע „פלשתים'ליך"...

— גערעכט, ווי איך בין א יוד, גערעכט! — שרייען מיר אוים אלע מיט א שמחה, און נעהרען אן אונזערע לענדען, און לאזען זיך לויפען ווי די גבורים, אלע מיט דעם אייגענעם נגון:

גאל ד' את יעקב, —
ספאסאל פאן באג את יעקב,
אל תירא עבדי יעקב
נע פאוגאייסא באַרין יעקב!...

און מיר אלע חאפען אונטער אויף רוסיש

ניעט ניעט ניטשאווא
נע באימסא ניקאווא,
טאלקא באגא ארנאווא!...

*) וואס טהוט איהר דא, יודעליך, נישט קיין געטויפטע, פארשאלטענע?

פרץ'ס ווערק בעשעפטיגען זיך ניט מיט דעם דלות אליין. אויסער דער ארימקייט געפינען זיך נאך איין טויזענטער אנדערע סבות, פאר וואס דאס לעבען פון א יודען ווערט שוין בעצייטענס צובויגען און צובראכען. מיר יודען זענען א אלט פאלק, וועלכעס שלעפט מיט מיט זיך א גרויסען לאנגען עבר, וואס פאסט ניט צו אונזער היינטיגען לעבען. מיר עטהמען אין די צייטען פון 20-סטען יאהרהונדערט און טראכטען און פיהלען, ווי פאר 500 יאהר צוריק. טוידטע גייסטער וועלכע האבען שוין זייער ארבייט לאנג אבגעטהון און רוהען זיך בשלוה אין זייערע הייליגע קברים מישען זיך אריין אין אונזערע היינטיגע דרכים און נייטהען אונז צו האלטען זיך אן די פיהרונגען פון די פערצייטיגע דורות. שווערע הנהגות, אלטע מנהגים און טויזענטער קלייניגקייטען בינדען און פענטענען דעם פרייען טריט פון היינטיגען יודען.— פרץ האט דאס אליך בעקוקט און בעטראכט און האט אין אבגעוואויגענע שפיציגע ווערטער ארויסגעשטעלט די פעהלערן פון אונזער לעבען, וואס אינטערעסירט זיך מעהר מיט דער געשטארבענער פערגאנגענהייט ווי מיט דער לעבענדיגער צוקונפט.— דער אבגעשטארבענער עבר (עס איז אויך דא א לעבענדיגער עבר) שטעלט זיך פרץ'ן טהיילמאל פאר ווי דער גולם אין פראג'ער שול, וועלכער ליעגט ערג'ץ וואו אויפ'ן דאך בעדעקט מיט שפינוועבס. דער גרויסער מהר"ל פון פראג איז לאנג טוידט, נאר ער אליין האט נאך געקענט דעם גולם לעבעדיג מאכען. היינט אבער ווייס שוין קיינער ניט דעם שם, דורך וועלכען מען קען אין גולם אריינבלאזען א נשמה. „און דאס שפינוועבס וואקסט און וואקסט און מען טאר עס ניט בעריהרען". א אנדער מאל שטעלט זיך איהם דער עבר פאר אלטע אבגעטראגענע בגדים, וועלכע פוילען אויפ'ן מיסטקאסטען. אייביגע מחלוקות, קיין מינוט אחדות... דען קען האבען א צופוילט לעדער פון א אלטען קאמאש אהדות מיט דער זייל פון אמאליגען וואסערשטיפעל? ביידע טויגען שוין צו קיין זאך ניט, זיי קענען נור חלומ'ען פון אמאליגע צייטען, וועלכע וועלען קיינמאל ניט צוריקקעהרען. נור די וואס האבען א צוקונפט קענען זיך פערייניגען, די אבער וואס חלומ'ן נור פון א עבר — צופליהען זיך אין ענדלאזע צייטען פון פערשוואונדענע וועלטען, ניט בעזיצענדיג אויף דער היינטיגער וועלט האטש א שטיקיל פלאץ, וואו זיי זאלען זיך קענען פעריינינגען, און דעריבער, אז „פרייטאג צו נאכט'ס זאגט דער חזן: התנערי מעפר קומי! (חאפ זיך אויף, שטעה אויף פון דער שטויביגער ערד) דערפיהלען זיי א ציטערניש אין די ביינער און ווילען זיך אויפהויבען. נאר יעדעס שטיק בעזונדער איז פערפוילט אהן כח, און זיך צוזאמענגעמען איז נישט מעגליך". („קליינע מעשה'ס פאר גרויסע"). — מיט דעמזעלבען גייסט זענען דורכדרונגען פרץ'ס גרויסארטיגע סאטירען, וועלכע זענען איינציג אין אונזער יודישער ליטעראטור. די, וואס מיינען אז פרץ האט מיט זיינע סאטירען געוואלט פערטהיידיגען א הפקר-וועלט, לעבען אין א מיאוס'ן טעות. פרץ'ס סאטירען ווענדען זיך געגען דעם תחינה-פרומען עבר, וועלכער לעבט נאך ביז היינטיגען טאג, און בעזיצט א גרעסערן כח פאר ביקסען און הערמאטען. די תחינה-פרומע צייט וויל ניט הערען און זעהען וואס טהוט זיך ארום איהר, ווי א בלינדע צוטרעט זי דאס בעסטע און איידעלסטע, ווען די מענשען פיהרען זיך ניט, ווי זי פערלאנגט. זי ווייס ניט פון ליעבע, ליידענשאפט און די הייסע בלוט פון א יוגענד. אליך

— אצונד, קינדער, לאמיר זיך צווועצען אבּיסעלע אברוהען! — קאמאנדעווען אונזערע ביידע קאמאנדירען, ליפא-שלום-אייזיקס און מענדיל-לאשעק, און מיר פערקאטשען די קאפאטקעליך און זעצען זיך אוים אלע אין פעלד, אויפ'ן גרינעם גראז, און ציהען זיך אוים אויף דער ערד און קוקען ארויף אין ריינעם בלויהען הימעל אריין, וואו עס שווימען שטיקליך וואלקענס, ווייסע ווי זילבער און דינע ווי רויך, וואו א לאנגע שורה פייגעליך שוועבען שטילערהייד, טיקען זיך אין טיפען הימעל, און ווערען פערשווינדען...

— וואו זענען אשטייגער אהינגעקומען די פייגעליך? — טהוט א פרעג איין יונגיל ביים אנדערען און קוקט אין הימעל אריין.

— זיי האבען זיך אבגעשטעלט אויפ'ן שפיטץ בארג פון די בערג אררט' — ענטפערט איהם דאס אנדערע יונגיל, גלייך ווי ער וואלט דאס געוואוסט פאר געווים.

— וואס עפּיס אררט? — טהוט איהם יענער א פרעג ניינעהריג.

— ווייל אררט איז דער העכסטער פון אלע בערג! — ענטפערט איהם יענער, ווי א מענש וואס ווייס אלסדינג אויף דער וועלט.

איך ליג און הער זיך צו צו די דאזיגע רייד פון די צוויי יונגליך און איך פערשטעה ניט, ווי קומט אהער אררט? אררט איז דאך אין ארץ ישראל, און מיר זענען אין חוץ לארץ! נאר באלד צוריק פערענטפער איך מיר אליין די קשיה מיט א נייער קשיה: למאי די פלשתים? די פלשתים זענען דאך אויך דארטען, פון דעסטוועגען נעהען מיר דאך אויף די פלשתים!...

יענע צוויי בערייטעווידיגע חברה לייט הערען ניט אויף צו רעדען צווישען זיך. איינער פרעגט, דער אנדערער ענטפערט.

— וואס וועט זיין נאכדעם א שטיינער, אז מיר וועלען אם ירצה השם איינעמען די פלשתים?

— וואס האסט דו געוואלט זאל זיין?

— איך מיין וואס וועלען מיר טהון מיט זייער לאנד?

— וואס האסט דו געוואלט זאלען מיר טהון?

— איך מיין צי מיר זאלען דאס לאנד „פערוויסטען", די שטעדט „פערברענען" און זייערע ווייבער מיט זייערע קליינע קינדער „שלאגען צום שארפען שווערט"?

— למאי זאלען מיר ברענען שטעדט? און וואס האסט דו צו די קליינע קינדער נעבאך?

— סטייטש, סע שטעהט דאך אבער אזוי געשריבען אין פסוק!

— א משל! יענץ איז געווען אמאל און דאס איז היינט! עס וועט זיין געגוג פון ווייערט ווענען אז מיר וועלען אויף זיי ארויפליינען מס, זיי זאלען אונז צאהלען ציגז...

דער שמועס פון די צוויי ווייסע-חברה'ניקעס, די ווייכע ווארעמע לופט, דער בלויהער הימעל, דאס גרינע גראז און דער רח פון דער ערד ווארפען אן אויף אונז עפיס א מין זיסקייט, א דרימעל, וואס צוגעהט זיך אין אלע איברים. מיר וואלטען אזוי געליגען א גאנצען טאג, עס זאל זיך ניט געווען אויפהאפען איינער מיט א געשריי:

— פלשתים! פלשתים!...

ה.

אז מיר האבען זיך אויפגעהאפט אויף די פיס, האבען מיר דערזעהן פאר זיך א טשערעדע פון שעפעליך און עטליכע יונגע פאסטוכער מיט גרויסע בולאוועס זענען געשטאנען, אונז בעטראכט און איבערגעשמועסט זיך איינער מיט'ן אנדערען אויף זייער לשון:

— שא צע טאקע, הריציו?

— מאבוט נע טשיסטא?

— ני, צע ושידעניאטא איז מאזעפאוצי.

— נעכריסטי סאבאטשי!

— טאי שטשע סלאמאקאמי. דיוויס!

איז אַ זינד, אַ עבירה, ווען מען בעריהרט נור אַ פּיצעלע פון איהר צער־רעמאָניע. פּרץ פּראָטעסטירט געגען די פּערפּ־ומטע נפשות, וועלכע שטי־קען אין זיך די פּראָסטע געזונדע נאַטירליכע געפיהלען און פּערקויפען זייער נשמה אַ טרוקענעם דין אדער אַ פּוסטען מנהג. — דעם פּראָטעסט קעגען די פּערגאַנגענהייט, וועלכע לעגט זיך ווי אייזערנע שווערע קייטען אויף די פיס פון היינטיגען לעבענדיגען מענשען, האָט פּרץ נאָך פיעל טיעפער און אויף אַ נייעם אופן אויסגעדריקט אין זיין "אלטוואָרג" (פּורים־נומער "יוד" 1900).

נאָר ניט די פערצייטיגע דורות אליין מאַכען שווער אונזער לע־בען דורך די אומעטיגע ירושה וואָס זיי האָבען אונז געלאָזען... עס איז נאָך דאָ אַ נאָהענטערע פּערגאַנגענהייט, וועלכע לאָזט איבער טיעפע וואונדען אין די יונגע קערפּערס פון אונזערע ברידער. די ערציהונג וואָס אַ יוד קריעגט פון קליינוויז אָן מאַכט פון איהם אָפּטמאָלם אַ קאַליקע אויפ׳ן גאַנצען לעבען. שוין קליינערהייט אונטערדריקט מען ביי איהם דאָס נאַטירליכע געזונדע געפיהל. די "טאַטעס" קוקען אויף זייערע צעהנ־יאָהריגע בנים כּמעט ווי אויף ערוואַקסענע (לייען "יאָסעלע" פון דינע־זאָהן). די תּרי״ג מצות הויבען שוין אָן בעצייטענס צו בויגען דעם יונגען רוקען און דאָס קעפּיל פון קליין קינד מאַכט מען פול מיט אַזעלכע למודים, וואָס איז אפילו אַ ערוואַקסענעם מענשען שווער צו בענעהמען. אַרום און אַרום זעהט מען ניט קיין איינציגע שענע פאַרב, מיאוס איז אַלץ, וואָס רינגעלט אַרום אַ קליין קינד פון ערשטען טאָג אָן. פון גאָטס נאַטור האַלט מען איהם דערווייטערט. גרינע פעלדער, געדיכטע וועלדער, די רוישענדע וואַסערען פון די טייכען זענען ניט פאַר זיין אויג בעשאַ־פען געוואָרען. דער פינסטערער, דומפּיגער חדר איז דאָס שטייניל, וואו עס צאַפּעלט זיך דאָס יונגע הערציל פון אַ יודיש קינד. און ווען עס וועקט זיך שוין ביי איהם עפּיס אַ ערהאָבען און שען געפיהל, קען ער דאָס ניט אָנרופען ביי׳ם נאָמען, אָדער ער פיהלט נאָך שטאַרקער דעם מרחק צווישען אַרומיגען מיאוסען לעבען און דער שענקייט, צו וועלכער זיין פּאָעטיש הערץ שטרעבט מיט אַזאַ ליעבשאַפט און אַזאַ כּח.

אין פּרק׳ס "וואָס איז אַ נשמה" קלערט אַ יודיש קינד וועגען דעם, ווי שטעלט מען זיך פאָר אַ נשמה.

ער געפינט קיין פּאַסענדעס בילד, מיט וועלכען מען זאָל קענען פערגלייכען אַזאַ איידעלע זאַך, אום זי זיך בעסער פאָרצושטעלען. ווי יעדער קינד פערגלייכט ער זי מיט די בילדער וואָס רינגלען איהם אַרום: מיט אַ באַליי, אין יואָס מען וואַשט גרעט, און מען רייניגט און לייטערט; מיט אַ דינעם רויך, וואָס געהט אַרויס פון אַ צובראָכענעם קוימען א. ז. וו. נאָר בשעת ער האָט אָנגעהויבען נאַטירליך און געזונד צו פיהלען, בשעת אַ געזונדע ליעבע האָט זיך ביי איהם בעוויזען מיט איהר ליכטיגקייט און וואַרעמקייט, דענמאָלסט האָט ער געקראָגען דאָס ערשטע בילד, מיט וואָס ער וואָלט געקענט פערגלייכען די איידעלקייט און שענקייט פון דער נשמה.

"דאָס קראַנקע יונגיל" (יוד 1900) טרויערט און זיפצט דערויף, וואָס אַלץ אַרום איז אַזוי שוואַרץ און גרוי, עס פערדריעסט איהם וואָס די שול, דאָס היילינסטע, איז ניעדריג און איינגעפאַלען. ער חלומ׳ט פון אַ צייט, בשעת די יודישע שול וועט העכער זיין פאַר אַלע טעמפּלען

— ראַוואַי, חלאַפּצי, טרעשטשאַטי!

— סאַבאַק נאַצקאַוואַטי!

— דערזשי, חלאָפּצי!

— היי, חלאַפּצי, חלאַפּצי!...*)

— וואָס שווייגט איהר, קינדער! — רופען זיך אָן צו אונז אונזערע צוויי קאָמאַנדירען, און מיר שטעלען אָן די פיילענבויגענס מיט די ראָד־ביקסליך, און נח זינגט:

דרך כּוכב מיַעקב,—
ווזאָשלאַ זוויעזדא איז יעקב,
אַל תּירא עבדי יַעֲקב —
נעפּאוגאַייסא באַרין יעקב!

און מיר חאַפּען אינטער אויף אַ קול!

ניעט ניעט ניטשאָווא!
נע באימסא ניקאַווא,
טאַלקאַ באַנאַ אַרנאַוואַ!

און די מלחמה פון די "בני ישראל" מיט די "פּלשתּים" האָט זיך אָנגעהויבען . . . .

. . . .

. . . .

---

*) — וואָס איז דאָס, הריצע?
— אַ פּנים רוח׳ליך?
— ניין, ס׳איז מאַזעפּעווקער יודעליך.
— יודען — כּלבים.
— און נאָך מיט שטעקליך, זעה!
— נעמט, חברה, קלאַפּט זיי!
— די הינט אָנרייצען!
— האַלט, חברה!
— עי, חברה! חברה!...

קוועטשט מיך ניט; יודישע קינדער, איך זאָל אייך דערצעהלען ווי אַזוי איז געגאַנגען די מלחמה צווישען די "בני ישראל" און צווישען די "פּלשתּים"! פרעגט מיך ניט, ווער פון זיי האָט נוֹצח געווען? למאַי זאָלט איהר מיר אָנטהון יסוּרים?... איך קען אייך נור עדות זאָגען, אַז די "קינדער ישראל" האָבען זיך געשטאַרקט ווי די לייבען, געלאָפען ווי די הירשען, און געשלאָגען זיך מיט מסירת־נפש ווי די אמת׳ע גבּוֹרים, אַזוי אַז אפילו "טאָפּילע טוטאַריטוטו" איז געשפּרונגען אין פייער אַריין ווי אַ מ־ק און האָט געקווי־טשעט אויף זיין דין קול׳כיל.

— קינדער! טלאַפּט זיי! הרדט זיי! זיי זאָלען אונז דערדיינטען!...

נאָר, אוי וועה, וואָס האָבען נעבאַך געקאָנט טהון די "בני ישראל", אַז עס האָבען זיך אַריינגעמישט די כּלבים, די הינט פון די "פּלשתּים", און האָבען אָנגעמאַכט אַ שרעקליכע מהומה, אַ טומעל אין אונזערע צוויי מחנות, און די "בני ישראל" האָבען געמוזט אַנטלויפען צוריק מיט בזיונות (פריהער פון אַלע איז געלאָפען יואַליק דעם נגיד׳ס פיל אוים בוינען!) נישט אַזוי פאַר די "פּלשתּים", ווי פאַר זייערע הינט, וואָס האָבען אונז נאָכגעיאָגט ביז׳ן שטאָדט אַריין . . . אוי וועה, פון אונזערע 2 מחנות איז געוואָרען איין מחנה! מיר האָבען שוין מעהר נישט געזונגען קיין "אל תירא עבדי יעקב", נע פּאוגאַייסא באַרין יעקב . . . ניין! מיר האָבען שוין געזונגען איין אַנדער ליעדעל; מיר האָבען געשריגען:

— גוואַלד, רבּונו של עולם! הושׁענא!!... שמע ישראל!!!...

ו.

געקומען אַהיים זענען מיר שוין שפּעטליך, אַרום מנחה צייט, און האָבען זיך אַריינגעגנב׳ט. איך און מיין ברודער מאָטיל, איינציגווייז, און האָבען זיך בעזעצט אין אַ ווינקעל, שטיל ווי די טייבעליך, מע זאָל חלילה ניט דערזעהן אויף אונז קיין סימנים, די צעפליקטע קאַפּאָטקעליך. בעדאַרף אָבער דער גוטער יאָהר אָנטראָגען אַ נאָסט, אונזערע אַ מומע רייזיל פון

און זיין גלאַנציגער. דאָך וועט אָבשפּיגלען די גאָלדענע שטראהלען פֿון דער זון...

(ענדע קומט).

בַּעַל מַחְשָׁבוֹת.

יוּדִישֶׁע שְׁטֶעדְט און שְׁטֶעדְטלִיךְ.

א יודישע העלדין, א רעספּובליקע, רבנים אהן פּאות, א ראבינער מיט מוזיק, איין אומגליקליכע שטאָדט. —

די פּראַנצויזען זענען עד היום שטאָלץ אויף זייער העלדין זשאנא דאַרק, עד היום וואונדערן זיך אלע, וואָס א פֿרוי האָט געקענט פֿיהרען גאַנץ פֿראַנקרייך ביי דער נאָז, אין די מלחמות איז זי געגאַנגען שטענדיג פֿארויס און דאָס גאַנצע היל איז איהר נאָך געגאַנגען ווי איין מענש און האָט פֿיעל נצחונות געוואונען, און ווער האָט די אלע מלחמות געפֿיהרט? — א דארפֿיש מיידיל וואָס האָט פֿריהער געפּאַסעט שאָף.

— אזוינע נסים האָבען זיך געקענט טרעפֿען צוריק מיט הינדערטער יאהרען, זאָגען געוועהנליך די וואָס האָבען ווינציג אמונה.

טהייל גלויבען ניט אין איהרע גבורות און פֿונדעסטוועגען געפֿינט זיך און לעבט עד היום אין א יודיש שטאָדט א יודישע זשאנא דארק, וואָס פֿיהרט דאָרט גרויסע מלחמות ניט מיט ווייניגער פֿייער ווי די פֿראַנצויזישע דארק.

אוי, זענען מיר דאָס יודען א פֿאלק, אימשטיינסנעזאָגט, אַז ביז דער קאָרעספּאָנדענציע, וואָס איך האָב נור וואָס בעקומען פֿון ראָמען (פּאלט. גוב.), האָבען מיר פֿון אונזערע זשאנא דארק אפילו ניט געוואוסט!

מיר יודען ווייסען קיין מאָל ניט וואָס מיר פֿערמאָגען.

פֿון דער קאָרעספּאָנדענציע דערוויסען מיר זיך, אז איצט קומט פֿאר אין ראָמען שרעקליכע מלחמות, און די ערשטע, וואָס געהט פֿאָרויס און פֿיהרט די מלחמה, איז אַ פֿרוי, נאר זי איז ניט קיין געוועזענע פּאסטישקע, נאר א קליינשטעדטלישע באנקירשע.

בכלל מיז איך אייך זאָגען, איז ראָמען אַ שטיק פּאַריז, א מין רעספּובליקע, רחמנא לצלן. וואו און ווען האָט איהר דאָס געהערט, אַז ווען עס שטאַרבט הם ושלום א רב אין אַ יודיש שטעדטיל, זאָל מען ביי דער לְוָיָה די גאַסענלאַמטערנס בעציהען מיט שוואַרצע גאזע און אז ווען מען ברענגט אַראָב פֿון דער פֿרעמד אַ נייעם רב, זאָל מען איהם אריינפֿיהרען אין שטאָדט מיט פּאַראַד און מיט פֿאַקעלען...

און אט דאָס אַלעס איז פֿאָרגעקומען אין ראָמען, ווען דער רב ארלאָזאראָוו איז געשטאָרבען און ווען מען האָט ניט לאַנג אַראָבגעבראַכט ר. חיים'ען פֿון פּאָרייך (ניט פּאַריז), נאר פֿון א שטעדטיל אוים מינסקער גובערניע קיין ראָמען פֿאַר אַ רב. אָט אקעגען דעם נייעם פּאריצער רב איז ארויסגעטרעטען מיט דעם גאַנצען כלי־זין א ראָמענער פֿרוי, מאַדאַם מ. זי האָט אָוועקגעוואָרפֿען אלע איהרע באַנקגעשעפֿטען און גיט זיך נור אב מיט אַגיטאַציע געגען דעם נייעם רב און אַגיטירט, מען זאָל אויסקלויבען דעם אַלטען רב'ס איין אײדעם ה' יאנקעלעווסקע.

יאַמפּעלי. אַ גדולה, זי האָט זיך ניט געזעהען מיט אונז שוין באלד אנדערהאלבען יאהר.

— יוסיל! מאָטיל! — רופֿט אונז די מאַמע — די מומע רייזיל איז געקומען!

מיר ריהרען זיך ניט פֿון די ערטער.

— וואו זענט איהר ערגיץ? — שרייט די מאַמע — וואָס האָט איהר זיך בעגראָבען דארטען?

מיר שווייגען שטיל.

געהט צו די מאַמע, דערזעהט אונז, און טהוט א פּלעסק מיט די הענד:

— א דונער איז מיר! א שלאַק איז מיר! ירחמיאל, וואו ביזט דו? קום נאָר אַהער, וועסט דו זעהען א שענם!

געהט צו דער טאַטע, א יוד אַ קראַנקער, פֿון וינט איך געדענק איהם הוסט ער. ער בלייבט שטעהן בעטראַכט אונז ביידען פֿון קאָפּ ביז פֿיס און עס הויבט זיך אָן א חתונה — מיר זאָלען איהם זאָגען: וואו זענען מיר געווען? וואָס האָבען מיר געטהון? און מיט וועמען האָבען מיר זיך געשלאָגען? מיר שטעהען ביידע, איך און מיין ברודער מאָטיל, און קוקען אראָב אויף דער ערד און טראַכטען זיך: "הלואי וואָלט זיך איצטער געעפֿענט א קֶבֶר, וואָלטען מיר פּטור געוואָרען פֿון אַלע צרות!"... און דער טאַטע הערט נישט אויף צו פֿרעגען;

— נו, זאָגט שוין: וואו זענט איהר געווען? וואָס האָט איהר געטהון? מיט וועמען האָט איהר זיך געשלאָגען?

און די מאַמע שטעהט ביי דער זייט און טאַטשעט איהם.

— אויך מיר אַ טאַטע! ער זאָל דאָס זאָגען אַ קרום וואָרט! ביי לייטען אַ טאַטע לייגט אַנידער און פּיצקעט אָן, א קינד זאָל וויסען דאָס אַנדערע מאָל! סע זאָל פֿיהלען! סע זאָל געדענקען!..

דער טאַטע אָבער שלאָגט אונז ניט, ער שלאָגט אינו קיין מאָל ניט. ער נעמט אונז נור מיט ווערטער. ער הערט אונז ניט אויף צו פֿרעגען וואָס וועט זיין פֿון אונז דער תַּכְלִית? ער עסט זיך אָב דאָס האַרץ, ער פֿערהוסט זיך און זאָגט, אַז מיר זענען איהם מְקַצֵּר יָמִים... וויינען מיר שטילערהייד, און זאָגען זאָגען מיר ניט, א וואָרט ניט.

— וואַרט! וואַרט! — זאָגט צו אונז די מאַמע — לאָמיר נור דערלעבען מאָרגען אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, איך וועל אייך שוין צושטעלען א ביינקעלי ביי'ם רבי'ן!...

* * *

אויף מאָרגען נאָך ל"ג בעומר, אַז מיר זענען געקומען אין חדר אַריין האָבען מיר שוין געטראָפֿען די מאַמע אין חדר מיט נאָך עטליכע מאַמעס, וואָס זענען געקומען אונז צושטעלען ביינקעליך צום רבי'ן. און דער רבי, רב יודיל מלאך המות, האָט זיך דווקא נישט געלאָזט לאַנג בעטען און האָט אונז מְקַיֵּים פּסק געווען אַלעמען פֿון זיין ברייטער האַנד, אַזוי ווי ער האָט אונז צוגעזאָגט, חלילה נישט דורכגעלאָזט קיינעם. און אַז ס'איז נעקומען צו ליפּא שלום אייזיק'ס, האָט ער מיט איהם לאַנג — לאַנג נערייננעלט זיך, געבאַרעט. ליפּא, א בַּר־מִצְוָה יונגיל און אַ חתן מיט א ווייגער און מיט אַ זילבערנע קאַפּערטע, האָט נישט געוואָלט בשום אופֿן זיך לייגען פֿאַר די ווייבער — און ליפּא האָט אויסגעפֿיהרט זיינס: די ווייבער זענען זיך צוגאַנגען און דער רבי האָט איהם אַריינגעצימבעלט אַריבער פֿיפֿציג.

פֿון דעמאָלט אָן האָבען מיר זיך געגעבען דאָס וואָרט, און אייך קינדער, זאָג איך אויך אָן דאָס אייגענע, אַז איהר זאָלט קיין מאָל, קיין מאָל נישט מלחמה האַלטען מיט די "פּלשתים"!...

— דער נייער רב קומט ארויס פֿון גוטע יודען, זיין טאטע איז א גוטער יוד, זיין שווער איז א גוטער יוד און ער וועט געוויס אויך ביי אונז וועלען פֿיהרען א גוט יודישע ראָלע, דער אַלטער רב איז געוועזען א ליבעראל און זיין איידעם איז נאָך א גרעסערער ליבעראל — שרייט מאדאַם מ. און נאָך איהר כמעט אלע גבירים.

— על פי יושר דאַרפֿען מיר מאַכען פֿאַר אַ רב דעם אלטען רב'ס אַ זוהן, וואָס אַיז בעקאַנט אין שטאָדט אונטער דעם נאָמען מאירקע. ניט קיין איידעם, דעם זוהן קומט די רבנות בירושה — וואָס ברויכען מיר א פרעמדען רב, אז מיר האָבען איין אייגענעם, שרייט אַ צווייטע פאַרטיי, וואָס בעשטעהט דאָס רוב פֿון יונגע לייט, מאיר'קעס חברים.

— זעהר שען, פֿערענטפֿערט זיך דער גוט יודישער צד פֿון דעם פֿרעמדען רב, איהר זענט אלע גערעכט, אבער ווי קענען מיר מאַכען פֿאַר אַ רב אזוינע, וואָס געהען אָהן פאות, אין קורצע קליידער און שפּאַצירען מיט זי'ערע ווייבער נגעאָרעמט.

— יאנקעלעווסקע האט נעכטען שוין אננעטהון א לאנגע קאָ־פּאָטע, פאות וועט אי"ה אויסוואַקסען מיט דער צייט, און זיין ווייב די רבצין האָט צוגעזאגט, אַז ווי באלד מען וועט נור איהר מאַן אויסקלויבען פֿאַר רב, איז זי זיך מתחייב נור צו שפּאַצירען אליין, טען'עט מאדאם מ.

—מאיר'קע האט זיך שוין אויך אנגעטהון אַ לאַנגע קאפּאָטע, זיינע פאות זענען שוין איצטער לענגער און וועלען גיכער אויסוואַקסען ווי ביי יאנקעלעווסקען, פּיפּטשעט דער קלייגער צד זיינס -- מאירקען לויבט אויס על פי יושר פאר א רב, זיין ווייב זאָגט צו, אַז זי וועט אפילו אין זיין ד' אמות ניט וועלען שטעהען באלד ווי מען וועט איהם נור אויסקלויבען.

נאר דער גוט יודישער צד וויל באין אופֿן ניט וואַרטען, ביז די פאות ביי ה" יאנקעלעווסקע אדער ביי מאיר'קען וועלען א מאָל מיט דער צייט אויסוואַקסען און האלטען זיך שטאַרק ביי זייער פֿרעמדען רב, וואָס האט שוין לאַנגע, דיקע שענע פאות.

און דערווייל געפֿינען זיך אין ראָמען דריי רבנים מיט דריי צדדים, און יעדער צד פסקט שאלות ביי זיין רב און יעדער צד קלויבט חתימות פֿאַר זיין רב.

ווער ווייסט, מיט וואָס די מלחמה וועט זיך ענדיגען, ווען ביי די צוויי רבנים וועלען אויסוואַקסען די פאות !..

די צדדים פֿון ה" יאנקעלעווסקע און פֿון מאיר'קען מעסטען שוין איצטער ביי זיי די פאות צוויי מאָל אין טאָג און וואָס יעדע האָר ווערט לענגער, ווערט די שאַנסען גרעסער.

ווער ווייס, ווער ווייס, וואָס עס וועט זיין שפּעטער !

בכלל שרעקט מען זיך מעהר פֿאַר מאַדאם מ. זי רוהט ניט און שלאָפֿט ניט איבער איהר רב, און עס זיך פראסט צו בעוואונדערען ווי קומט צו אַ שוואַכער פֿרוי אזא גבורה, מיט יעדען טאָג קומט איהר צו נייע חתימות, יעדען טאָג א נייער נצחון. איהר צד פֿרעהט זיך זעהר מיט איהר דארק, דערפֿאַר אבער זענען ניט צופֿריעדען פֿון איהרע מלחמות איהרע קליענטען — געטריידעהענדלער — און בעטען גאָט די מלחמה זאל זיך ווי צום ניכסטען ענדיגען.

ווען מען דאַרף אַ רב, איז דא דריי פֿאַר איינעם, און אַז מען דאַרף אַ ראַבינער, איז מיט ליכט ניט צו געפֿינען, און אַז א שטאָדט האָט שוין יאָ דאס גרויסע גליק אַ ראַבינער צו געפֿינען, ווייס מען גאָר ניט מיט איהם וואָס צו טהון פֿון גרויס ליעבשאַפֿט.

אַזא גליקליכע שטאָדט איז איצט מ י ט א ו ו אַ. דאָרט האָט מען זיך אַזוי דערפֿרעהט, וואָס מען האָט אויסגעקליבען אַ ראַבינער, אַז פון גרויס שמחה האָט מען איהם באַלד נאָך די וויבאָרעס געפֿיהרט פֿון דער אופראַווע צו הויז מיט וואיענע מוזיק..

אומגליקליך פֿיהלט זיך נעביך די שטאָדט נ יק א ל ע י א ו ו. דער דאָרטיגער ראַבינער האט זיך אָבגעזאָגט. ביים געזעגענען זיך האָט די שטאָדט לכבוד איהם געמאכט אַ מיטאָג — אַ גאַנצען באַל.

— אפשר איז מעגליך, איהר זאָלט זיך לאָזען איינבעטען און ווידער בלייבען ביי אונז — האָבען זיך געבעטען ביי איהם די געסט וואָס זענען געקומען אויף דעם באַל.

— איך קען ניט, איך וויל זיך אָברוהען אויף דער עלטער.

— וואו זשע זאָלען מיר נעמען איין אַנדער ראַבינער ?

— זוכט, וועט איהר געפֿינען.

— מיר האָבען שוין אומעטום געזוכט און ניט געפֿונען, סיידען אפשר אַוועקגנב'ענען ערגיץ פֿון אַ שטעדטיל אַ ראַבינער... האָט רחמנות אויף אונז און פֿערלאָזט אונז ניט אַזוי עלענד...

— טהוט, וואָס איהר ווילט, מיינע ליעבע, נאר איך קען ניט.

און אויף דעם מיטאָג, וואו עס האָבען געקלונגען גלעזער און זיך געגאָסען אַ סך וויין, האָבען זיך אויך געהערט זיפֿצען און זיך גע־גאָסען טרעהרען...

אמת.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. — ס ו ב א ר י ן דער רעדאקטאר פֿון „נ א ו ו א י ע ו ו ר ע מ י א" האט זיך געסטארעט, אז די דראמע „קאנטראבאנדיסטען" אדער „בני ישראל" פֿון געטויפטען יוד ל י ט וו י ן און ק ר י ל א וו, זאל אויפגעפיהרט ווערען אין איניגע רוסישע טהעאטערען. איצט איז ה' קרילאוו געפאהרען קיין ווין, כדי צו סטארען זיך, אז מען זאל אין א דארטיגען טהעאטער שפּיעלען די „בני־ישראל", אבער דאס מאל איז איהם נישט געגאלטען און די טהעאטער־צענזור האט פערבאטען צו שטעלען די דראמע. ה' קרילאוו האט אפילו מיטגעבראכט איין עקזעמפלאר פון דער דראמע, וועלכע איז דורכגעלאזען פון דער רוסישער טהעאטער צענזור, אבער דאס אלעס האט נישט געווירקט אויף די וויענער צענזור.

— אין פראג איז אויפגעפיהרט געווארען אין דייטשען טהעאטער די אפערע „דער פאלנישער יודע" פון קארל ווייסס.

— די חברה „א ה ב ת צ י ו ן" אין טארנאוו איז בטל געווארען, די קאלאניע „מחנים" וועלכע איז געשטאנען אונטער איהר שוץ איז איבערגעגאנגע צו דער חברה „עזרא" אין בערלין.

*

רוסלאנד. — דער סענאט האט בעשטעטינט, אז זעצערס ווי אלע אנדערע נישטצעהאָווע בעלי־מלאכות, האבען דאס רעכט צו וואהנען אויסער דעם תחום, ווען זיי שטעלען צו א פאספארט, א פאליציייצייגניס, אז זיי האבען נישט אויף זיך קיין שום משפט און א צייגניס פון א דרוקערי, וואו זיי האבען גע־ארבעט אדער זיך געלערנט.

— דער סענאט האט מבטל געוועזען דעם פריהערדיגען פסק דין איבער בלאָנדעס פון ווילנא, דאס מען זאל איהם בערויבען [זיינע רעכטע און אריינ־זעצען אין תפיסה, און געהייסען נאך אמאל דורכזעהען דעם משפט אין ווילנער אקרוזשנאי סוד.

— אין ווארשוי האט מען לעצטענס פערקויפט זעהר ביליג בילעטען פון אויסלענדישע לאטעריען, די פערקויפער האבען זיי אויך בעקומען זעהר ביליג, דען זיי האבען זיי געלאזט דרוקען און א ווארשויער דרוקעריי, וואו די פאליציי האט איצט געפונען 10,000 בויגען מיט לאטערייבילעטען.

*

דייטשלאנד. — דעם 1־טען און דעם 2־טען אפריל איז געוועזען אין מ י נ כ ע ן. א אסיפה פון ציוניסטישע סטודענטען, אויף וועלכע עס זענען געקומען דעלעגירטע פון ב ע ר ל י ן, מ י נ כ ע ן, ל י י פ צ י ג, ק א ר ל ס ר ו ה ע, ק ע ט ה ע ן, ב ע ר ן און ג ע נ י ן. נאך לענגערע דעבאטען האבען די פערזאמעלטע אנגענומען די דאזיגע החלטה: בעת די ציוניסטישע בעוועגונג פאר־

דערט די מיטווירקונג פון דער יודישער אינטעליגענץ, פערהאלטען זיך די סטודענטען זעהר קאלט צו דער זאך און שטעהען כמעט פון דער ווייטען. דאס כוז איצט אויפהערען; די יודישע אינטעליגענץ כוז אוועקווארפען איהר קאלטקייט און גלייכגילטיגקייט און פערווענדען איהרע כחות פאר דעם יודישען פאלק. כדי די ציוניסטישע סטודענטישע פעריינען זאלען קאנען בייהילפיג זיין דעם אויספיהרען פון דער ציוניסטישער אידעע, איז צום ערשטען נייטהיג, אז זיי זאלען אליין ארגאניזירט ווערען. די דאזיגע ארגאניזאציאן זאל פאר זיך אויסקלויבען אזא מין ארבייט, וועלכע איז צוגעפאסט צו די כחות און פעהיגקייטען פון די סטודענטען. די פערברייטונג פון דער ציוניסטישער אידעע צווישען פאלק איז נור דאן מעגליך, ווען די נייטהיגקייט פון ציוניזם וועט ווערען בעוויזען שטרענג וויסענשאפטליך, ווען ארץ ישראל, די קאלאניזאציאן און אויך דאס לעבען פון יודישען פאלק וועלען ווערען אויסגעפארשט פון אלע זייטען. די אויפגאבען פון דער ארגאניזאציאן קענען ווערען צוזאמענגעפאסט אין די דאזיגע פונקטען; 1) וויסענשאפטליכע בעגרינדונג פון ציוניזם; 2) קולטורעלע און עקאנאמישע הויבונג פון יודישען פאלק. 3) די פערברייטונג פון דעם ציוניסטישען געדאנק אין דער יודישער אינטעליגענץ; 4) אויספארשונג פון ארץ־ישראל און די בעדינגונגען פון דער קאלאניזאציאן.

כדי גרינדליך אויסצוארבייטען די אלע פונקטען, וועט ווערען צוזאמענגערופען א קאנגרעס פון די ציוניסטישע סטודענטען.

*

פראנקרייך. — דער רב־הכולל פון פראנקרייך ר׳ צדוק הכהן און נאך איניגע פראנצויזישע לבנים האבען ארויסגעלאזען איין אויפרוף, אין וועלכען זיי בעטען נדבות פאר די ביבלאטהעק „בית נאמן" אין ירושלים.

*

ענגלאנד. — רער ענגלישער קעניג האט גענומען אונטער זיין שוץ דעם יודישען שפיטאל און בית יתומים אין לאנדאן.

*

שווייץ. — דעם „ו ו א ס ה א ד" שרייבט מען פון ב א ד ע ן, אז דעם צווייטען טאג פסח איז דארט פערפאלען געווארען א 7 יאהריגעס מיידיל. עס האט זי באלד געפונען איין אנטיסעמיטיש בלאטיל, וועלכעס האט ארויסגעלאזען א שמועה, אז יודען האבען זי געהרג׳ט, נאר אין 2 טעג ארום איז געפונען געווארען דער קערפער פון מיידיל און אויך איהר מערדער, וועלכער איז א געבוירענער שווייצארער.

*

ארץ ישראל. — די קייזערליך אטטאמאנישע פאסט אין ירושלים האט מודיע געווען, אז אין יודען־קווארטאל אין י ר ו ש ל י ם איז געעפענט געווארען איין אבטהיילונג פון דער טערקישער פאסט מ י ט י ו ד י ש ע ב ע א מ ט ע. אין דער אבטהיילונג ווערען א גאנצע וואך, אויסער שבת און יודישע ימים־טובים, צוגענומען און ארויסגעגעבען בריעף. דער חכם־באשא פון ירושלים האט ארויסגעגעבען איין אויפרוף, אין וועלכען ער בעט די יודען, אז זיי זאלען זיך בענוצען נור מיט דער טערקישער פאסט.

*

אפריקא. — די יאהאניסבורגער יודישע קהלה (אפריקא), וועלכע האט פאר דער מלחמה געבליהט און געלעבט גליקליך, איז איצט כמעט נחרב געווארען. דער יקרות איז זעהר גרויס און אפטמאל קריעגט מען ניט קיין עסען, אפילו פאר געלד, ווייל דער ענגלישער חיל ערלויבט נישט צו פערקויפען עסענווארג. דער האנדעל האט אין גאנצען אויפגעהערט.

*

ארגענטיניען. — פון בוענאס־איירעס שרייבט מען, אז 300 מענשען וועלכע זענען געקומען פון רוסלאנד קיין ארגענטינע אהן וויסען פון חברה יק״א, וואלגערן זיך ארום אין דעם עמיגראנטען־הויז און האבען נישט וואו זיך אהין צו טהון. די רעגירונג וויל זיי שיקען אין די סטעפעס פון גראנד־טשאקא.

אנהויב פריהלינג.

הילכיגע פייגעליך, ראזיגע באבאטשקעס
פליהען ארום אין דער לופט.
ס׳שפראצען און שפראצען די בלויענקע בלימעליך,
ס׳ווערט שון געבארען דער דופט!

אונטער די שטראהלען פון זון, פון די ווארעמע,
אונטער דעם פייגעל־געזאנג
אבגעלעבט האט שון די ערד, וואס געוועזען איז
טוידט און פערפרארען גאנץ לאנג.

ס׳פליעסט שון דער לעבענס־זאפט טיעף אין איהר אינווייניג,
פליעסט, געהט אריבער די מאס!
ס׳גיעסט זיך דער זאפט אין די בוימער די טרוקענע,
גיעסט זיך אריין אין די גראז!

גרעזעליך גרינענקע, דינענקע, זיידענע
הויבען און הויבען זיך הויך;
נעכטען וואו גרוי און פערחשכ׳ט געוועזען איז,
גרין איז שון היינט דארט און ווייך!

בוימער געבויגענע, היילע און נאקעטע,
נעהמען זיך אויסגלייכען שוין:
ס׳שטעהט שוין די ווערבע מיט קנאספען מיט זילבערנע
אויסגעציהרט ווי מיט א קרוין.

פון דעם בערעזע־בוים הענגען, ווי גאלדענע
פרענזליך, די הענגליך אראב;
קליינינקע בלעטעליך ציטערן, פלאטערן,
שאקלען זיך איבער מיין קאפ.

אויף דעם קאשטאניען־בוים, לאנג שוין געעפענטע,
זענען די בלעטער פול זאפט...
פריש איז ארום אלץ און יונג, פול מיט האפענונג,
שטרעבען צום לעבען און קראפט!

א. ש. שווארץ.

פריהלינגס ליעדער.

(א מעשה׳לע).

(געווידמעט י. ל. פרץ צו זיין 25־יאהריגען יובילוי.)

עס איז געווען און עס האט געלעבט א סולטאן, ביי וועלכען די געלד־קאסע איז געוועזען פוסטע, דעריבער האט ער ניט אויפגעהערט צו טראכטען וועגען דעם ווי אזוי ארויפצולעגען א גרעסערען מס אויף זיינע אונטערטהאנער.

איין מאל האט ער גערופען צו זיך דעם גרויסען וויזיר און האט איהם געזאגט:

— הער נור, וויפיעל פאעטען וואהנען אין מיין לאנד? וויפיעל איז די צאהל פון זיי?

— פערשריבענע רעכענען זיך פיערצעהן טויזענד, מיין הערשער, נאר באמת געפינען זיך א סך מעהר.

— פיערצעהן טויזענד! — האט אויסגעשריען דער סולטאן — פיערצעהן טויזענד פאעטען איז דא אין מיין מלוכה? איין ארמעע פון פיערצעהן טויזענד אומזיסטיגע עסער האב איך אין מיין לאנד? פאר וואס ארבייטען ניט די דאזיגע מענשען? פאר וואס נעמען זיי זיך ניט צו א וואסער עס איז מלאכה? פאר וואס טהוען זיי ניט עפיס וואס ניצליכעס? איצטער וועל איך זיך נעמען צו זיי! ווער עס וועט פון איצטער אן וועלען זיין פאעט וועט דארפען אין מיין קאסע אריינטראגען א גרויסען מס.

— אך, אייער ליכטיגקייט, די אלע מענשען זענען ניט בכח צו צאהלען קיין גראשען.

— אויב אזוי, יעדער פאעטען, וואס וועט פון איצטער אן וועלען שרייבען בעפעהל איך געבען פיערציג קלעפ מיט שטעקענעס ווען ער וועט ניט האבען קיין געלד איינצוצאהלען דעם אבצאהל. נו, געה!

באלד האט מען אויף די פויקען אויסגעפויקט אין דעם גאנצען לאנד דעם סולטאנס בעפעהל. אויף די פאעטען איז געפאלען א מורא און די גזרה האט אנגעמאכט צווישען זיי א גרויסע אויפרעגונג. פון אלע עקען לאנד האבען זיי זיך צוזאמענגעקליבען אויף איין

אסיפֿה, מען זאָל האַלטען איין עצה. די אסיפֿה איז פֿאָרגעקומען אויף א באַרג פֿערוואַקסען מיט לאָרבער בלעטער. זייער טרויער איז געוועזען אזוי גרויס, אַז איינער האָט פֿאָרגעלעגט, דאָס אַלע פֿיערצעהן טויזענד פּאָעטען זאָלען זיך נעמען צום געוועהר, זיי זאָלען פֿערפֿאַסען א מיליטערישעס ליעד און נאָך דעם טאקט פֿון דעם ליעד אַרויסטרעטען געגען דעם טיראַן. נאָר די פֿערזאַמלער האָבען געזאָגט, אז איצטער טאָר מען מעהר ניט טראַכטען וועגען פֿערפֿאַסען ליעדער, ווייל מען דאַרף דערפֿאַר צאָהלען אַ בעשטימטען מס. אזא פֿערלאַנג איז א גרויס בעליידיגונג פֿאַר פּאָעטען.

*

לאַנג האָט אין דעם לאַנד דאָס יאָהר געהאַלטען דער ווינטער, און עס איז געוואָרען אַ גרויסער הונגער. דער סולטאַן זעלבסט איז געזעסען טרויריג אין זיין שענעם פּאַלאַץ, חאָטש ער זעלבסט האָט זיך אין גאָר ניט גענייטיגט. דער ווינטער האָט אַלץ שטאַרקער אַרומגעקאָוועט די נאַטור און דער פֿריהלינג איז אַלץ ניט געקומען.

דער סולטאַן האָט בעפֿאָהלען דעם וויזיר, ער זאָל איינלאַדען אַ קאַראַוואַן מיט טייערע מתנות און אַוועקשיקען צו דער מוזע פֿון פֿריהלינג מיט א בקשה, זי זאָל קומען אין זיין לאַנד.

לאַנג לאַנג, וואַלד אויס, וואַלד איין איז דער קאַראַוואַן געגאַנגען און געגאַנגען ביז מען האָט בעגעגענט די פֿריהלינגס־מוזע. זי האָט גערוהט אויף דעם ברעג פֿון אַ לויפֿענדיגען טייך. זי האָט געפּאַסעט שאָף און געשפּיעלט אויף אַ פּייפֿעלע. פֿרעהליך האָט געאיילט צו איהר דער וויזיר און האָט איבערגעגעבען די בקשה פֿון זיין האַר.

דער ענטפֿער פֿון פֿריהלינג איז ניט געוועזען קיין אַנגענעהמער.

— איך וועל צו אייך מעהר ניט קומען, די מתנות קענסט דו נעמען צוריק און זיי אָבפֿיהרען צו דיין האַר.

נאָר ווען דער וויזיר האָט ניט אָבטרעטענדיג געבעטען, אַז זי זאָל איהם ערקלעהרען די אורזאַכע דערפֿון, האָט פֿריהלינג געזאָגט:

— שוין זשע, מיינט איהר, אַז איך בין פֿעהיג צו קומען אין אַ לאַנד, וואו מען שטיקט און מען דריקט פּאָעטען? דיין סולטאַן איז אַ ווילדער און איך וויל מיט איהם ניט האָבען קיין שום געשעפֿטען.

— נור, טייערע פֿריהלינגסמוזע, הער מיך אויס, האָט געבעטען דער וויזיר — טאַקי נור לכבוד דיר וויל מיין הערשער ניט, אַז דיך זאָלען בעזינגען ניט קיין גערופֿענע פּאָעטען, ער וויל אַז נור אונשטערבליכע זאָלען זינגען דיין שענקייט.

— איך בין איהם זעהר דאַנקבאַר, האָט זי געענטפֿערט, נאָר איין אמת'ע פֿרייד וואָלט געוועזען פֿאַר מיר צו זעהן, ווי אין אונזער צייט, וואָס איז פֿול מיט מאַטעריאַליזם, געפֿינען זיך פֿון דעסטוועגען אַ ושמעניע מענשען, וואָס האָבען מיך ליעב און קוועלען אָן פֿון מיר. נאָר ווער האָט געזאָגט דיין הערשער, אַז צווישען די, וועלכע ער רעכענט פֿאַר ניט גערופֿענע, וועט זיך ניט געפֿינען איינער, וואָס זיין נאָמען וועט מיט דער צייט קלינגען? אדער אפשר אין אַזא ווילד לאַנד ווי אייערס איז דאָס גאָר ניט מעגליך?...

און דער וויזיר האָט געמוזט זיך אומקערען אהיים מיט גאָר ניט.

*

ווען די נויט אין לאַנד האָט זיך פֿערגרעסערט, האָט דאָס פֿאָלק געשיקט צים סולטאַן אַ דעפּוטאַציע, וועלכע האָט איהם אזוי געזאָגט:

— זעה, מיר זענען דיינע איבערגעבענע אונטערטהאַנער, זיי זשע צו אונז גענעדיג, רוף אָב דעם שרעקליכען בעפֿעהל, וואָס דו האָסט אַרויסגעגעבען פֿאַר די פּאָעטען, דענסטמאָל וועלען זיי אָנהויבען שרייבען זייערע ליעדער, וועט פֿריהלינג צו אונז קומען.

דער סולטאַן האָט זיי מיט שטאָלץ געענטפֿערט:

— איהר זענט אַלע נאַראָנים.

נאָר איינמאָל ביי נאַכט איז צום סולטאַן געקומען צו חלום אַ פֿערשטעלט געשטאַלט און געזאָגט צו איהם:

— אין מזרח זייט פֿון דיין לאַנד וואָהנען אַ הויפֿען מענשען ליעדערזינגער. אין שטילקייט, ביחידות טרינקען זיי פֿון דער מוזעס טייערער גוב און טהוען גאָר ניט אַז דאָס פֿאָלק זאָל עס אויך האָבען. שיק צו זיי ווערסט דו געטרייסט ווערען.

און דער סולטאַן האָט אזוי געטהון ווי דאָס פֿערשטעלטע געשטאַלט האָט איהם געראָטען.

ווען דעם סולטאַנס שליחים זענען געקומען, האָבען די פּאָעטען פֿון צווישען זיך אויסגעקליבען דעם שענסטען יונגען מאַן, מען האָט איהם אויסגעבאָדען, צוקעמט זיינע לאַנגע צוואַרפֿענע האָר און איהם אַוועקגעלאָזט אין וועג אַריין.

ווען דער שענער יונגער מאַן איז געשטאַנען פֿאַר דעם סולטאַן און שטאָלץ געהאַלטען הויך דעם קאָפּ, האָט דער סולטאַן איהם געפֿרעגט:

— דאָס ביזט דו דער אויסגעקליבענער פּאָעט?

— דאָס בין איך, האָט ער געענטפֿערט און אָנגעהויבען זינגען א ליעד לכבוד פֿריהלינג.

ווי נור די קילות פֿון דעם ליעד האָבען דערגרייכט דעם הימעל, האָט די זון אָנגעהויבען שיקען אויף די ערד איהרע וואַרעמע ליכטיגע שטראַהלען, די פֿייגעליך האָבען פֿערצויגען זייערע ליעדליך.

— עס געהט, עס געהט! — האָט דאָס פֿאָלק געשריען — פֿריהלינג געהט, דאָס זענען די שליחים פֿון פֿריהלינג!

פֿריי בעאַרבייטעט אויס דעם רוסישען,

ל"ג בעומר, תרס"א. מ. ס.

אַ מתנה אונזער דיכטער י. ל. פּרץ

אין דעם טאָג פֿון זיין געבוירען.

— מלאך, דו מלאך, וואָס ביזט געזעצט און דו געוועלטיגסט איבער אַלע גאָרטענס און בוימער, איבער אַלע גרעזער און בלומען, קומען זאָלסט דו די מינוט צו מיר.

ער איז געקומען.

געפּוצט און געצירט איז געוועזען דער מלאך מיט די שענסטע בלומען, מיט די פּראַכטפֿאָלסטע רויזען, צומייסטען מיט די יונגע ערשט אויסגעוואַקסענע בלומען, וואָרום פֿריהלינג איז פּונקט ערשט געוועזען. און דאָס גאַנצע צימער מיינס איז פֿול געוואָרען מיט דעם דופֿט פֿון זיינע רויזען.

איך זאָג צום מלאך:

— מיין גוטער מלאך, מיין ליעבער מלאך, אַ ביטע האָב איך צו דיר, היינט פֿייערט מען דעם טאָג פֿון אונזער דיכטערס געבוירען, און איך וויל איהם אַ מתנה געבען.

— דערום מיין מלאך, בעט איך דיך, פֿליה און ברענג מיר אַלע שענסטע בלומען, וואָס האָבען געבליהט און געוואַקסען פֿון די טרעהרען, וועלכע זענען פֿערגאָסען געוואָרען בעת מען האָט געזונגען אונזער דיכטערס געזענגע. די בלומען זאָלסט דו מיר ברענגען, וואָרום די בלו־

מען וויל איך א מתנה שענקען אונזער דיכטער אין דעם טאג פון זיין געבוירען.

— גוט, גוט, ענטפערט מיר דער מלאך מיט א ליעב געלעכטעריל, צושפרייט זיינע צווי ווייסע פליגלען און פליהט אוועק.

ער קומט אבער באלד צוריק, ער שטעלט זיך אנידער אין א ווינקעלע פון מיין חדר, טרויריג, ברוגזדיג און לאזט אראב זיין שענעם קאפ.

— נו, האסט געבראכט? גיב איך איהם א פרעג.

— ניין! ענטפערט ער מיר מיט א קינדישער וויינענדיגער מינע.

— וואו ביזט דו געוועזען? וואו האסט דו זיי געזוכט? פרעג איך איהם.

און ער ענטפערט מיר:

— וואו נור א גארטען איז, וואו נור א בוים וואקסט, וואו נור א ליידיג שטיקיל ערד און איינגע גרעזליך בליהען, וואו נור א בלימעלע שטעקט ארויס זיין קעפיל אויס א שפאלט פון א שטיין, דארט בין איך געווען, דארט האב איך זיי געזוכט.

— נארישער מלאך! נארישער מלאך! נישט אין גארטענס, נישט אין פעלדער האבען זיך געהערט אונזער דיכטערס געזאנגען, און די טרעהרען פון זייערע זינגערס זענען נישט געפאלען אויף ליידיגע ערד. ניין, נישט פאר די מענשען, וואס זיצען אין גארטענס, אין פעלדער האט אונזער דיכטער געזונגען.

אונזער דיכטער האט געזונגען פאר מענשען, וואס האלטען איין האמער אין האנד און קלאפען, און דעם לעזער'ס טרעהרען זענען געראנען אויף שטאהל, אויף שטיינער און אויף אייזען.

— אויב אזוי ענטפערט מיר דער מלאך, האב איך נישט קיין בלומען פון די טרעהרען, וואס זענען געפאלען אויף שטאהל, אויף שטיינער און אויף אייזען. פאר אזוינע דיכטער האב איך קיין בלומען נישט.

— נישט בלומען שענק איהם פאר א מתנה אין דעם טאג פון זיין געבוירען, טרעהרען, ביטערע, געזאלצענע טרעהרען שענק איהם.

אזוי האט געענטפערט דער מלאך און ער איז אוועקגעפלויגען.

* * *

— מלאך, דו מלאך, וואס דו ביזט געזעצט איבער אלע טרעהרען, וואס רינען ארויס פון דעם מענשענס אויגען, און דו ווייסט, וועלכע טרעהרען עס קומען פון טיפען הארץ, און וועלכע טרעהרען זענען פאלש, מלאך, וואס דו ביזט געזעצט איבער אלע ביטערע קרעכצען, קום אהער און שטעל דיך פאר מיר.

ער איז געקומען.

טרויריג, וויינענדיג איז געווען דער מלאך, א געפרוירענע פערגליווערטע טרעהר האט געהאנגען אויף זיין געזיכט.

איך זאג צום מלאך:

— מיין גוטער מלאך, מיין ליעבער מלאך, וואס דו ביזט געזעצט איבער אלע טרעהרען, איבער אלע געוויינען, דו ווייסט די ארימע טרעהרען, וואס זענען געראנען פון דעם לעזערס אויגען, דו, מלאך, וואס דו האסט צוגענומען די אלע ביטערע קרעכצען, וואס האבען זיך ארויסגעריסען פון דעם לעזער'ס הארץ, זינגענדיג אונזער דיכטער'ס געדיכטע, ברענג מיר זיי. אט די דאזיגע טרעהרען און די קרעכצען, ווארום א מתנה וויל איך ברענגען אונזער משורר אין דעם טאג פון זיין געבוירען.

— זאל אונזער דיכטער וויסען, ווי א געטרייער טאטע ער איז געוועזען פאר זיינע לעזער, און ווי ער האט זיי צוגעטראפען און ארויסגעזונגען אלץ וואס אין זייערע הערצער איז.

— גוט, גוט, ענטפערט מיר דער מלאך. טהון וועל איך אלץ, וואס דו הייסט מיר, און אויף מיינע פליגלען וועל איך דיר ברענגען די טרעהרען, כדי עס זאל זיין א מתנה פאר אייער דיכטער אין דעם טאג פון זיין געבוירען.

אזוי האט מיר געענטפערט דער מלאך, און ער איז אוועקגעפלויגען.

— נו. וואו האסט דו זיי, גיב איך איהם א פרעג, ווען ער איז צוריקגעקומען און טרויריג האט ער זיך אנידערגעשטעלט אין א ווינקעלע פון מיין חדר און געקוקט אויף מיר מיט א וויינענדיגער מינע.

— ניין, איך האב נישט געפונען די טרעהרען פון אייער דיכטערס לעזער.

— וואו האסט דו זיי געזוכט?

— אין יעדען אויג, אויף יעדען געזיכט פון די לעזער, ענטפערט ער מיר.

— אוי, קינדישער מלאך. אוי, קינדישער מלאך. אונזער דיכטער האט נישט געזונגען פאר די מענשען, וואס זייערע טרעהרען ליגען זיי תמיד אין די אויגען און וועלכע גיסען זיך ביי יעדער קלענסטער געלעגענהייט ווי וואסער. די מענשען, וואס פאר זיי האט אונזער דיכטער געזונגען, ווייסען נישט וואס טרעהרען זענען, זיי ווייסען נישט ווען די טרעהרען רינען זיי פון די אויגען.

— און ווידער מיין קינד. אונזער דיכטער'ס געזאנגע האבען נישט ארויסגערופען די טרעהרען אין די אויגען, אז זיי זאלען אראברינען אויפ'ן געזיכט. די טרעהרען האבען גערונגען, מיין קינדישער מלאך, אויף דעם הארץ פון לעזער און דארטען האבען זיי געפלאנצט די איידעלסטע געפיהלען, די הייליגסטע געדאנקען, בלומען האבען זיי געפלאנצט אבער אויף דעם הארץ פון די לעזער.

— אויב אזוי, ענטפערט מיר דער מלאך, האב איך נישט קיין טרעהרען פאר דיין דיכטער. נעה זוך דעם מלאך, וואס איז געזעצט איבער די געדאנקען, איבער די געפיהלען פון דעם מענש.

אזוי האט געענטפערט דער מלאך. און ער איז אוועקגעפלויגען.

* * *

— מלאך, דו מלאך, וואס דו ביזט געזעצט און געוועלטיגסט איבער אלע געפיהלען און געדאנקען פון דעם מענשען, און דו ווייסט, וועלכער געדאנק, וועלכעס געפיהל איז ריין און אונשולדיג, וועלכער געדאנק, וועלכעס געפיהל איז זינדיג און בעשמוצט, קום דו מלאך און שטעל דיך פאר מיר.

ער איז געקומען:

שען און ליכטיג, פרום און איידעל איז געווען דאס געזיכט פון דעם מלאך, און די שכינה האט דערויף געשיינט.

איך זאג צום מלאך:

— מיין גוטער מלאך, מיין ליעבער מלאך דו ביזט געזעצט און דו געוועלטיגסט איבער אלע געפיהלען, איבער אלע געדאנקען פון דעם מענש, און די ווייסט דו די הייליגסטע ריינסטע געדאנקען, די טיפסטע איידעלסטע געפיהלען, וואס אונזער דיכטערס געזאנגע האבען געוועקט אין דעם לעזער'ס הארץ, פליה און ברענג מיר זיי, ווארום א מתנה וויל איך שענקען אונזער דיכטער און דעם טאג פון זיין געבוירען.

דער מלאך ענטפערט מיר:

— נאַרישער מענש, נאַרישער מענש, די געפיהלען, די געדאַנקען, וועלכע אייער דיכטערס געזונגנע האָבען געוועקט אין דעם לעזער׳ס האַרץ, קענסט דו נישט צעהלען, קענסט דו נישט מעסטען, דו נאַרישער מענש קענסט דאָס נישט זעהן מיט דיינע אויגען, קענסט דאָס נישט נעמען אין דיין האַנד, אַז דו זאָלסט עס געבען אַ מתנה אייער דיכטער אין דעם טאָג פון זיין געבוירען.

— נאָר נישט וויין. האַרך מיך אויס, דו מענש, וואָס איך וועל טהון, זאָגט דער מלאך און אַ שמייכעלע שוועבט אויף זיינע ליפּען.

— נעהמען וועל איך מלאך, די אַלע הייליגע ריינע געדאַנקען, די אַלע טיעפסטע איידעלסטע געפיהלען, וואָס אייער דיכטערס געזונגנע האָבען געוועקט אין דעם לעזער׳ס האַרץ, שפּינען וועל איך זיי, וועבען וועל איך זיי. איך וועל מיט זיי אַרומשלייערן אייער דיכטער׳ס פאַנ־טאַזיע. און אַרומוועבען וועל איך מיט זיי די געפיהלען און די געדאַנ־קען פון אייער דיכטער׳ס פּאעזיע. זאָל אייער זעננער וויסען די הייליגע, ריינע געדאַנקען, די טיעפסטע איידעלסטע געפיהלען, וואָס זיינע גע־זונגנע האָבען אַ־ויסגערופען פון דעם לעזער׳ס האַרץ.

— גוט, גוט! האָב איך אויסגעשריען, וואָרום אַ מתנה וויל איך ברענגען אונזער דיכטער אין דעם טאָג פון זיין געבוירען.

שלום אש.

דאָס געעפענטע פענסטער.

חיים סטאַרי־גראַט פּערדיענט זיינע דריי־פיער רובל אַ וואָך. ער האַנדעלט מיט אַלטוואַרג און האָט חן ביים מוכר און מזל צום קונה. וואָס ער נעמט אין די הענד, אַ צוריסענע פּאָר פלודערן, אַנ׳־אַלטען צילינדער, אפילו געלעכערטע קאַלאָשען, פון אַלעם ווערט סחורה: ער לאַטעט, פוצט, פּערגיסט, פּערשמעלצט און פּערצוקערט! מיט יודען מאַכט ער אפילו קיין שום עסקים נישט. מיט אַ יוד, זאָגט ער, איז נור גוט צו עסען קוגעל און אויך נישט פון איין טעלער. נאָר געלויבט איז זיין ליעבער נאָמ׳ען, וואַרשוי ווימעלט מיט קריסטען, אָס בעסטען מאַכט ער געשעפטען מיט סטודענטען אַפּטייקערס, אַקטאָרען וכדומה. און דעריבער יעדען פריהמאָרגען, אַז ער געהט אַרויס נאָכ׳ן דאַווענען פון דער היים, היפּט ער איבער אַלע יודישע הויפען און אונטער־גאַסען און ערשט ווייט ווייט, וואו קריסטען וואָהנען הויבט ער אָן רופען: האַנדעל־האַנדעל! עס איז אַ שטיק וועגס, דאָס אַרומגעהען פון הויף צו הויף איז אויך נישט לייכט, אין די לעצטע צייטען זענען איהם נאַכט ביי נאַכט די פיס אָנגעדראָלען... טהייל־מאָל ברעכט אַ פלייצע אויך, ווייל נישט איינמאָל טרייבט איהם דער סטרוזש אַ־רויס פונ׳ם הויף—מיט׳ן בעזעם, נאָר אויך די אייגענע מעשה, אַ׳ניט וואָלט דאָך צו גוט געווען...

זיין ווייב ציפּע שטעהט זומער אין טויער פון די טרייפענע יאַטקעס, און פּערקויפט אויסגעזאָטענע ביבער מיט אַרביס; זי פּערדיענט אויך עטליכע גראָשען אין אַ זומער־טאָג... חוי׳ץ דעם באָדט מען זיך אין ביבער מיט אַרבעס און שבת איז דאַ ב״ה מיט וואָס מכבד צו זיין דעם פּעטער מיכאל, דעם תלמוד־תורה־מלמד, דאָס שיינדיל פון דער משפחה. ווינטער טראָגט זי אַרום נאָפט אין די הייזער. אין דער היים— אַ קליין אַלקעריל אויפ׳ן פּירטען שטאָק, אונטערן דאַך — זיצט מיט די קינדער איהר אַלטע מוטער, ציפּע קומט נור אַרויפצולויפען אַ 4—5 מאָל אין טאָג אָנצוזייגען דאָס קינד.

און אונזער חיים מיט זיין ווייב ציפּע זענען כמעט צופרידען, זיי וויסען אפילו, אַז מאַטיל קצב פון צווייטען שטאָק עסט טאָג ביי טאָג פלייש און ס׳איז איהם בעסער ווי זיי, אָבער ווי די אַלטע מאַמע זאָגט,— אַרויפקוקען איז דאָך גאָר אָהן אַ שיעור; אַז מען קוקט אָבער אַראָב, איז דאָך זיי אַ סך בעסער, ב״ה, ווי יוסיל שוסטער דעם סוהאַטניק וואָס אַרבייט טאָג און נאַכט נעביך שווער און ביטער און שטאַרבט פון דעסטוועגען מיט ווייב און קינדער פון הונגער.

און זיי וואָלטען גאָט געלויבט און געדאַנקט פאַר זיינע חסדים, ווען נישט איין זאַך, וואָס פּערביטערט אונזער פאָר פאָלק זייער לע־בען: רחמנא ליצלן, עס האַלטען זיך ביי זיי קיין קינדער נישט!

פון זעקס זענען איבערגעבליבען נור צוויי, געבאָרען ווערען זיי קליין און דאַר, לעבען אָב 6—7 חדשים, אויב מען קען עס רופען געלעבט, און פּערגעהען... די צוויי, וואָס זענען דאַ, אַ יונגעלע אַלטער׳ל פון אַכט הדשים און אַ׳ מיידעלע רבקה׳לע פון דריטהאַלבען זענען אויך זעהר שוואַך, פּערקיהלען זיך אַלע מאָנטאַג און דאָנערשטאַג, פון דער מינדעסטער זאַך הויבען זיי אָן ברעכען און פאַלען אַוועק. חיים קאַרגט נישט קיין געלד אויף דאָקטוירים, לויפט צו גוטע יודען און גאָר נישט...

דאָקטוירים האָבען געזאָגט, אַ די נאַסע דירה איז שולדיג, ער זאָל זיך אויסציהען פון דער ענגער, נאַסער סוטערינע אויף דער ניזקאַ־גאַס, גוטע יודען האָבען אויך געהייסען משנה־מקום זיין. חיים האָט געפאָלגט און האָט זיך אויסגעצויגען פון דער סוטערענע אויף דער ניזקאַ אין אַ פאַציאַטקע אויף פראַנציסקאַנער גאַס. נאָר, אַ בייזער גזר דין, דאַ זענען שוין אויך צוויי אומגעקומען.

אין אַ תמוז־אָבענד שלעפּט זיך חיים אַהיים שטאַרק פּער־טראַכט; אַלטער׳ל מאַזילט שוין אַ פאָר טאָג, נעכטען ביי נאַכט האָט ער נאָך אָנגעהויבען צו הוסטען און חיים איז שוין אַ מומחה אויף די זאַכען — דאָס הוסטיל געפעלט איהם ניט, און איין ג.ט ווייסט, ווי אַזוי דאָס קינד האָט זיך פּערקיהלט! קוים האָט ער אָנגעהויבען צו מאַזלען האָט חיים פּערשלאָגען דאָס פענסטער מיט אייזערנע צוועקעס עס זאָל עס הלילה קיינער נישט עפענען ווען ער וועט נישט זיין אין דער היים און דאָס פּערשלאָגענע פענסטער האָט ער נאָך פּערהאַנגען מיט אַ דיקער קאָלדרע. דאָס קינד ליגט אין וויעגעל אין צוויי ליבע־ליך, צוגעדעקט מיט אַ קישען. אין שטיביל איז קיין עין־הרע אַזוי היים, אַז חיים מיט ציפּע׳ן קאָנען אַ גאַנצע נאַכט אַ אויג נישט צו־מאַכען, אפילו די שווינער, וועלכע שרייט שטענדיג, אַז ס׳איז איהר קאַלט, זאָגט אויך, זי שוויצט, און אַז ס׳איז בעשערט צו פּערקיהלען זיך, העלפט נישט קיין חכמות. אין אַזעלכע מחשבות טרעט אָב חיים אין אַ געוועלביל, קויפט גראָשענע ליכטליך און האַפּט זיך אַריין אין אַ שולעכיל אויף מנחה־מעריב. די ליכטליך דערלאַנגט ער דעם שמש. „ווער איז ביי דיר ווידער קראַנק״? — פּרעגט איהם דער שמש. „מיין אַלטער׳ל מאָזעלט״ ענפערט איהם חיים. „אויך מיר אַ קריינק־מאַזלען״, ציהט דער שמש מיט די פּלייצעס, און ווער פון אונז האָט נישט גע־מאָזעלט? האַ? השם־יתברך וועט העלפען,— גיט ער צו מיט אַ וויי־קול,— און פּרעגט: אפשר עפּיס אויפ׳ן נר־תמיד. חיים דערלאַנגט אַ פּאָר גראָשען אויפ׳ן נר־תמיד?״ חיים דאַווענט מיט גרויס כונה, ביי רפאנו, אין דער שמונה־עשרה האָט ער שטאַרק און זינגען אַלטער׳ן און געהט אַביסיל רוהיגער אַ היים. אין דעם טויער זעהט ער נישט ציפּע׳ן. האַ? וואָס איז דאָס? שטענדיג וואַרט זי אויף איהם אין דעם טויער, ער העלפט איהר פּערקויפען ס׳רעשטיל סחורה און האַפט אַליין אויך אַ־ביסיל, דאָס האַרץ קלאַפּט אין איהם. אין איין רגע איז ער שוין

אויפ'ן פירטען שטאָק און עפענט אין איין שרעק די טהיר. ציפּע ויצט מיט פערבראָכענע הענד און וויגט דאָס קינד.

— נחמן־מענדל איז געוועזען? פרעגט חיים פערסאפּעט.

— געוועזען, ענפערט ציפּע מיט א קרעכץ.

— וואָס האָט ער געזאָגט? פרעגט ווייטער חיים.

— איין אָנצינדונג, האָט ער געזאָגט, ער האָט געהייסען שטעלען אַ פּאָר טרוקענע באַנקעליך און האָט פערשריבען אַ פלעשעלע. אז ס'וועט חלילה נישט בעסער ווערען, האָט ער געזאָגט, זאָל מען רופען אַ דאָקטאָר, ווייל מען וועט אפשר בעדאַרפען שטעלען אַ פּאָר געהאַקטע באַנקעליך.

חיים בייגט זיך איין צום וויגעל. ס'קינד ליגט גוט בעדעקט מיט א קישען, מ'זעהט נור אַרויס ס'פּנימ'ל, וואָס איז פול מיט מאָזעל־פלעקען און פלעקען פון בלאָטע און אומריינקייט, ווייל ציפּע ווייס, אַז ביי מאָזלען טאָר מען נישט נעטצען. דאָס קעפּיל איז פערבונדען מיט א געלע פאַטשיילע, די אייגעליך זענען פערקלעבט מיט אייטער, די וו נקלען פונ'ם מיילעכיל זענען אויך נישט פריי פון בלאָטע און בלעטערליך, דאָס העלזיל איז פערבונדען מיט אַ טיכיל, וועלכעס איז געוועזען אפשר אַמאָל ווייס. די לייבליך זענען אַזוי ענג און שטעהען אַזוי צו, אַז מ'קען קוים אַריינשטעקען דעם קליינעם פינגער צווישען זיי אַרום העלזיל. און דאָס בענדיל פון דער קָמיֶע, וואָס דאָס קינד טראָגט אויפ'ן העלזיל מאַכט אויף איהם א טיפען צייכען. ס' קינד ליגט נאַס, ווי אין אַ טייך, סאָפּעט און די פליגעל פון דער נאָז ארבייטען שטאַרק.

„מיין טהייערער אוצר“ זאָגט חיים איינגעבויגען איבער'ן וויעגעל און טהוט דעם קינד אַ קוש. „וואָס מאַכט רבקה'לי“? פ־עגט ער אויס־גלייכענדיג די ביינער.

— זי שלאָפט שו ן, ענטפערט ציפּע, זי האָט אויך א קאטאר.

— ביסטו אוודאי הונגריג? פרעגט ציפּע.

— ניין, ענטפערט חיים מיט א האַלב מויל, וואַרפט פון זיך אראָב די קאפּאָטע, פערדרעהט דעם לאָמפּ און זעצט זיך נעבען טיש. ציפּע בלייבט ביים וויעגעל, דער שוויים גיסט זיך פון איהר, נאר זי מאכט זיך נישט דערפון. זי קוקט אלע ווילע אויפ'ן וואַנדזייגער, וואָס חיים האָט אַ פּאָר הדשים צוריק געקויפט בחצי הנם. ער שטעהט אבער און זי מוז זיך משער זיין, ווען איינצוגעבען די רפואות.

— דאָס קינד שלאָפט, דאַכט זיך, זאָגט ציפּע צו היימ'ן. צי זאָל איך עס אויפוועקען צום מעדיצינדיל?

— אַוודאי, ענטפערט חיים.

ציפּע נעמט אַרויס פון א קליין טעפּיל דאָס צ נערנע לעפעלע, ווישט עס אָב מיט'ן ברודיגען פאַרטוך, גיסט אָן פון פלעשעלע פול, מיט דער לינקער האַנד הויבט זי אונטער דעם קאָפּ־קישען און מיט דער רעכטער פאַקט זי דאָס לעפעלע אין קינד'ס מיילעכיל. דאָס קינד הויבט אָן צו דרעהען מיט'ן קעפּיל אַהין און אַהער, העלפט פערגיסט זיך און רינט אראָב אויפ'ן העלזיל, מיט דער אַנדערער העלפט פערהליפעט זיך דאָס קינד און הויבט אָן שטיל צו וויינען.

— צו רפואה — זאָגט ציפּע, איבערלעבען זאָלסטו מיינע ביינער, ער קרעכצט נעביך, איין אַלטער.

— „אַ רפואה שלמה מן השמים“, ענטפערט חיים און הויבט אָן צו דרעמלען.

ציפּע ווישט אָב דאָס קינד און וויגט ווייטער.

— חיים!

— האַ?

— ס'קינד מאַכט אַלץ מיט די ליפּעליך.

— גיב איהם אפשר די ברוסט.

— ציריל די וועכטערקע האָט נישט געהייסען.

ציפּע וויעגט ווייטער און אַלע מינוט וואַרפט זי א בליק אויפ'ן שטעהענדיגען וואַנד־זייגער. חיים דרעמעלט.

— חיים!

— האַ?

-- ס' קינד הערט גאָר נישט אויף צו הוסטען.

— ווייסט וואָס, ענטפערט חיים, גיב דאָס מעדיצינדיל עפּטער. אלע האלבע שעה.

— איי, כ' זעה גאָר נישט, ס' זאָל עפּיס העלפען, ענטפערט מיט אַ וויינענדיג קול ציפּע. נחמן־מענדל שפּיעלט זיך מיט'ן קינד.

חיים דרעמעלט ווייטער. ציפּע פאלט אויך אראָב אלע רגע דער קאָפּ אויף די ברוסט, און מיט דעם רעכטען פוס שאָקעלט זי דרעמ־לענדיג דאָס וויעגעל, דאָס קינד וואַרפט זיך אומרוהיג אין וויעגעל. דאָס שטיביל איז פול מיט דעם נאַפט־ריח פונ'ם פערדרעהטען לאָמפּ, און דער אלטער טאַפּטשאַן אונטער'ן אויווען קרעכצט אלע ווילע אונטער דער נאָך עלטערער מאַמע.

חיים! וועקט ציפּע נאָך אַ קליינער ווילע, חיים! ס' קינד איז עפּיס גאָר פערענדערט געוואָ־ען, ס' עפענט שוין נאָר די אייגעליך נישט ס' אַרבייט זעהר מיט די זייטליך. כ' האָב מורא צו וואַ־טען ביז אין דער פ־יה. למען השם, מע דאַרף חאַפּען א דאָקטאָר.

— ווי שפּעט קאָן זיין! פרעגט חיים און שטעהט שוין אויף די פיס און טהוט אָן די קאַפּאָטע.

— ס' מוז זיין אפשר צוויי, ענטפערט ציפּע.

— וועלכען דאָקטאָר זאָל איך רופען? פרעגט ווייטער חיים.

— כ' זאָל אַזוי וויסען פון שלעכטס!

— אפשר פון די נאלעווקים?

— איי, ער איז אַ ראַפּטום.

— פון דער ברייטער־מילע?

— ער איז א משוגענער.

— פון דער פאַוויע?

— ער איז נור גוט צו געשווילעכץ.

— פון דער דזיקע.

— נאָך ער פעהלט מיר, בייזערט זיך ציפּע; ער האָט אונז שוין צוויי קינדער איבערגעפיהרט.

— פאָלגט מיך, האָט זיך אָנגערופען די מיטער פון אונטערן אויווען, און רופט דעם דאָקטאָר פון אַנדערען הויף, ער איז נאָך א יונגער, אָבער א גרויסער מ.צלה, ער האָט שוין א סך קינדער אין דעם הויף געראַטעוועט.

(ענדע קומט.)

ד"ר גרשון לעווין.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdruckerei Josef Fischer Krakau

בריפקאסטען דער אדמיניסטראציאן.

נר. 4483: איהר פרעגט אויף „פראכט איינבאנד“, וואס איז דאס פאר א זאך?“ — ערקלערען מיר אייך אז דאס בינדט מען אין דעם איין די בלעטער „יוד“ פון א גאנץ יאהר, און אז דאס ווערט איינגעבונדען איז איין פ ר א כ ט אויף דעם צוקוקען, פערשטאנען?

ה' ל ע ו ו, ט א ב א נ ס ק: איהר קאנט אויסשרייבען די בלעטער פיר 2,50 ר״כ.

נר. 4011 — די בלעטער וועלכע איהר פרעגט וועלען אייך קאסטען 5 רו״כ.

נר. 2900 — טאקע „לטובת כלל ישראל“ קאנען מיר אייער מודעה ניט דרוקען.

נר. 5120 שדה-לבן: עס קאסט צו 15 ק' א נומר.

ה' ש מ ו א ל ב י ק א י ן ט א ט א ר ב ו נ א ר: די „פאלקסגעשיכטע“ קאסט יעצט—2,50 מיט פארטא.

נר. 4194 א י ן ל י פ א ו ו ע ק: די ציימונג פיר נאוועמבער און דעצ' קאנען מיר אייך ארויסשיקען פיר 1 רו״כ.

ה' ש. ר א ב י נ א ו ו י ק, פ ע ר ע י א ס ל א ו ו: די געווינשטע נומערן זענען דא; ביטע שיקט־צו 45 קאפ'.

נר. 2511: די נר. 28, 26, 22, זיינען דא; יעדע נר. 15 קאפ'

ה״ה א ב א נ ע נ ט ע ן 2412, 2402, 4098, 5212, 2287: די ערשטע טאמען "וועלטגעשיכטע" זענען אייך לאנג צושיקט געווארען.

י. ל. פרץ, שריפטען

יובילעאום־אויסגאבע

פערשידענע אויפזעטצע, פאעזיע, ערצעהלונגען און בילדער, סאטירען און הומארעסקען, חסידישע און פעליעטאנען.

דאס הערויסגעבער-קאמיטעט איז מודיע, אז דאס בוך איז שוין אבגעדרוקט און ווערט צושיקט צו דען אבאנענטען.

דאס בוך ענטהאלט 60 גרויסע דרוק-בויגען מיט דעם פאטרעט פון דעם יובילאט.

פרייז מיט פארטא: 2 רובל. אין א פראכט-באנד: 2.50

צו בעקומען אצל הכותב וחותם בשם היעד המו״ל ע״פ האדר.:

Я. Динезону Варшава, Милая 7. - J. Dienesohn Warschau, Mila 7.

און ביי חברת „אחיאסף“.

הודעה!

הנני מודיע לסוחרים מרחוק ומקרוב, כי בבית חרשת הגילזען שלי הוצאתי עתה ארבעה מינים גילזען נבחרים בעטיקעט „Carmel“ כתבנית העטיקעט של יינות א״י מאת הפירמא „כרמל“ בווארשא. העטיקעט שלי מאושר מאת הרעפערטאמענט למסחר וחרשת המעשה. בתוך הגילזען ימצא הקונה פרעמיות שונות. מריוח הגילזען ההם הנני נותן המישה % לטובת ישוב ארץ ישראל ע״י המורשה דפה בריסק דליטא.

האדרעססע שלי:

Х. Виторжу механич. фабрика гильзъ, Брестъ Литевскъ

ПАРОВАЯ ТИПОЛИТОГРАФІЯ

Ш. М. Волобринскаго

ВЪ БѢЛОСТОКѢ.

Ищетъ опытнаго управляющаго, спеціалиста по печатному дѣлу.

קרעם קאזימי

„מעטאמארפאזא“

דאס בעסטע קאסמעטישע מיטעל געגען זומער שפראסען, מאכט דאס געזיכט ריין און צארט.

אלס איינציגער בעוויז פון עכטקייט איזט דער אונטערשריפט *Ca. Lmi* אהנע דען אונטערשריפט איזט געפעלשט. ווירד אין אלע אפאטהעקע און פערפום געשעפטען פערקויפט.

דער הויפט פערקויף איזט אין האנדעלס הויז

י. ב. סגל, ווילנא—ארעסע.

אין בעטראכט פון געפעלשטע „מעטאמארפאזא“ האט דער ערפינדער „קאזימי“ א נייעם ריסונאק אויף די פלאקאטען צוגעגעבען:

„די קוועלע פון שיינהייט“

„מעטאמארפאזא“

בעשטעטיגט פון האנדעלס און מאנופאקט. דעפארטאמענט נו' 4683 וועלכער ווירד אין אילוסטרירטע זורנעלע פובליקירט ווערדען.

רעות

ביכער לשון קודש'ע, זשארגאנישע, רוסישע, פאלנישע און ; ייטשע אין צוקערמאנ'ס לייהביבליאטהעק. ב י ל ל י ן.

Книжный магазинъ и библіотека ВАРШАВА, А. ЦУКЕРМАНА Налевки 7.

דר. מ. גאטטליעב

ק א ר מ ע ל י צ ק א 4

ארדינאטאר דער ק ל י נ י ק דעס קייזערליכען אוניווערסיטעטס אין ווארשא.

אינגערליכע און קינדער קראנקהייטען העמיש־מיקראסקאפישעס לאבאראטאריום פיר אונטערזוכונגען פון ליהות, אוריק, זרע א.ד.ג.

צוקערניע ש. שפינעלגלאז

ווארשא, נאלעווקי Nr. 10

(פארמאלס אינעלזאהן), וועלכע עקזיסטירט זייט 18 יאהר. פון דער צייט און זייט איך האב זי איבערגענומען אונטער מיינע אויפזיכט האב איך פיעל פערבעסערונגען איינגעארדענט. ריין, כשר, בילין. בעשטעלונגען ווערען פינקטליך אויסגעפיהרט היער און אויף דער פראווינץ. פיעלע ראנקען בריעפליך אויך מינדליך.

די צוקערניע בעזיצט 24 ציימונגען צום לעזען.

אהוב את המלאכה

אלע סארטען שפיגעל - מאכען גרינדליך לערנט אויס דורך בריעפע

דער 25 יעהריגער פראקטיקאנט אין די שפיגעלפאבריקאציאן

Юдка Вейнблятъ
Варшава, Слизская 22.

העברי

בית ספר לנערים

של

א. ליבושיצקי

WARSCHAU

Nowolipie 15/9.

עס ווערדען געזוכט ארביטער און ארבייטערינען וועלכע קענען מאשינשטיקעריי-ארבייט. פיר גוטע בעלאהנונג. מילא נו' 44, וו. 68.

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА

на 1901-ый годъ

НА ЕЖЕНЕДѢЛЬНУЮ ГАЗЕТУ

„Будущность“

СЪ ЕЖЕГОДНЫМЪ ПРИЛОЖЕНІЕМЪ НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРНАГО СБОРНИКА.

Подписная цѣна—7 руб. въ годъ.

Принимается также подписка на слѣдующіе сроки:

на 9 мѣсяцевъ (съ 1 апр. по 31 дек.) съ правомъ полученія Сборника; ц. 5 р. 50 к., которые могутъ быть уплочены въ 2 срока (1 апрѣля—3 р. и 1 іюля—2 р. 50 к.).

на 3 мѣсяца (съ 1 апрѣля по 30 іюня) ц. 2 руб.

יתבשרו נא ההורים והמורים

היודעים מה העת דורשת מאתם והחפצים בהתקדמות בניהם ותלמידיהם בתורת ה׳ במהירות במדה מרובה ועצהיו״ט כי נשלם עד גמירא באותיות גדולות עם נקודות וטעמים מתורגם יהודית פשוטה וקלה הספר

עוֹזֵר הַמּוֹרֶה וְהַתַּלְמִיד

אוֹ הוּמָשׁ לְבָתֵּי סֵפֶר וְלָעָם

ספר־עזר לקטנים ולגדולים, ללמור וללמד את כל דברי התורה אות באות בלי כל שנוי וקצור **על פי שטה חדשה פשוטה וקלה** בשם שיטת־הטורים ליניען־סיסטעם.

מאת יוסף בן יהודה מאנילניצקי מראססיין.

מהיר הספרים הוא: **חמשה חומשי התורה בשלמות** 2 ר׳ 40 ק׳ (פארטא הפשי). מהיר כל הומש לבדו 60 קאפ׳ (פארטא הפשי), לבד זה יקבל כל קונה תשורה (ראה למטה). הנהה גדולה למו״ס, הדרים ובתי ספר. הספרים נדפסו על ניר יפה ולכל ספר קשור „כרטיס־הלמוד״.

אך למותר הוא להרבות בשבח הספר הפשוט והמועיל הזה היחיד במינו בספרותנו הפדגוגית, כי כבר ראוהו פדגוגים מצוינים והכמים שונים ויאשרוהו, מבקרים נאמנים בארצנו ובהו״ל ויהללוהו.

קובץ שירי ציון ושירי עם

בהוצאה השנית מה„קובץ״ הנ״ל נדפסו מיטב שירי ציון ושירי עם עברית ויהודית אשר יושרו במנגינות בכל תפוצות ישראל מאת משוררים נודעים כמו: אם אשכחך (מ. מ. דאליצקי); משאת נפשי (מאנע); דארט וואָ דיא צעדער (ד״ר פעלד); שירי ערש (ליפשיץ); זאמד און שטערן (פרוג); התקוה (אימבער); ציון ציון (ר׳ מרדכי הלוי ז״ל). ועוד. הקובץ נדפס בתבנית „וועסטען־טאש״ הטוב מאד לשים בצלחת להיות מוכן לשיר בו בחברת רעים ומכורך בכריכה קלה ויפה. מהירו רק 10 קאפ׳, המשה עקז׳ 30 ק׳, למו״ס, למורים ואגודות ציוניות 25 קאפ׳. הקונה הומש אחד או החה״ת הנ״ל ישיג את הקובץ הנם.

להשיג את כל הנ״ל בכל בתי מסחר הספרים **וגם אצל חברת „אחיאסף״.**

המכירה הראשית אצל:

Ш. Лессемъ, Вильна м. Стефановская д. Городиша.
Sch. Lessem, Wilna

יאָר וואָס אַרויס ✡ פון דרוק

יוּדִישֶׁע פָאלְקְס־לִיעדֶער מיט נָאטֶען

פון מ. מ. ווארשאווסקי

מיט א פאָררעדע פון שלום־עליכם.

☞ פראכט־אויסגאבע. ☜

פרייז 1 רובל מיט פּאָרטאָ.

ציוניסטען בעקומען 25% ראבאט · מוֹכְרֵי־סְפָרִים — נאָך בעדינגונג.

צו בעקומען ביים פערפאַסער לויט אדרעסע:

Въ Кіевъ, **М. Житомирская 18.** Присяжному Повѣренному **М. М. Варшавскому.**

ה ש ל ח

מכתב-עתי הדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המו״ל: **חברת „אחיאסף״.** העורך: **אשר גינצברג.**

☜ שנה רביעית ☞

יצאה לאור החוברת הרביעית

וזה תכן עניניה:

א) התלמור (סקירה כללית—המשך). תלמודי.
ב) שמואל דוד לוצאטו (למלאת מאה שנה מיום הולדו—סוף) יוסף קלויזנר.
ג) בעמק הבכא (ספור. חלק ג׳—המשך). מענדעלי מוכר ספרים.
ד) חסידים פורצי גדר. שמעון דובנאוו.
ה) ישראל וארצו בחזון הספורים (מאמר שני—סוף). מרדכי בן הלל הכהן.
ו) „לכו והתפרנסו זה מזה״. עוקץ.
ז) שירתי (שיר). ח. נ. ביאליק.
ח) הפלוסופיה הדתית (בקורת). ד״ר ד. ניימרק.
ט) מן המערב (ה). ד״ר ש. ב.
י) מכתבים מרוסיא (ב.). אבא.
יא) השקפה כללית. (XII). עברי.
יב) ספרותנו (ב). יוסף קלוזנר.

מחיר ההתימה לשנה: ברוסיה 6 רו״כ, באוסטריה-הונגריה 16 קראנען; באשכנז 13 מארק, בשאר ארצות 17 פראנק, בארץ-ישראל 15 פראנק.

לחצי שנה: חצי המחיר הנ״ל.

להחותמים על „השלח״ ו„הדור״ ביחד יוזל המחיר בשני רו״כ, וישלמו לשנה 10 רו״כ, לחצי שנה 5 רו״כ, לרבע 2.50 רו״כ.

כתבת השלח:

Издательство „АХІАСАФЪ“ Варшава.

יצא לאור ונשלה להחותמים

☞ „הדור״ Nr. 17 ☜

וזה תכן עניניו:

הקולטורא העברית מה היא? ד״ר ש. ברנפלד.
השקפה על דברי המדינות.
בארצות המערב. טו. ש. ב״ד.
ברוסיה. A.
במכתבי־העתים. —w—
מאורעות ומעשים.
עדוארד ברנשטיין. י. וו.
הבשורה. (שיר) בן ציון.
אם לא למעלה מזה. (ציור) י. ל. פרץ.
לפני בוא הקיץ. (רשימה) שלום אש.
בקרת: „אש־יוחנן״. יוסף קלוזנר.
צללים. (פיליטון) א. שילמאַן.

תנאי ההתימה: באוסטריה־אונגריה: לשנה 14 קראָנען, להצי שנה 7 קראָנען, לרבע שנה 3,50 קראָנען. ברוסיה: לשנה 6 רו״כ, לחצי שנה 3 רו״כ, לרבע שנה 1,50. באשכנז לשנה 12 מאַרק, באנגליה לשנה 12 שילינג. בשאר ארצות לשנה 17 פרנק. בארץ ישראל לשנה 15 פראַנק.

Издательство „АХІАСАФЪ“, Варшава.